

Economisch - Statistische Berichten

47e JAARGANG - 17 OKTOBER 1962 - No. 2359

HOTEL
RESTAURANT
„Het Witte Paard”
Groenezoom 245
Rotterdam-Zuid - Tel. 19 20 20

H. BRONS Jr

MAKELAAR IN ASSURANTIËN

TELEFOON (010) 11.19.80 *

MAURITSWEG 23
ROTTERDAM-2

HET LANDBOUW-ECONOMISCH INSTITUUT vraagt **HOOFD**

voor de afdeling Algemeen Economisch Onderzoek.

Deze afdeling bestaat uit ± 20 personen, waaronder 9 academici.

Het werkterrein bestaat uit economisch onderzoek over ontwikkelingsstendensen in de landbouw, onderzoek naar vraag- en aanbodelasticiteiten, programmeringsvraagstukken, input-outputanalyses etc.

Gezocht wordt een econoom die door zijn persoon en ervaring in het economisch onderzoek het vermogen bezit het werk van deze afdeling te leiden en te stimuleren.

Kennis van de landbouw is niet strikt noodzakelijk.

Salariëring volgens Rijksschaal 151. Het te bereiken maximum in deze schaal bedraagt thans f 21.870,— per jaar (excl. 4 pCt. vakantietoelage).

Brieven met volledige inlichtingen naar Conradkade 175, Den Haag.

De Bibliotheek van de

ECONOMISCHE VOORLICHTINGSDIENST

van het Ministerie van Economische Zaken roept gegadigden op voor de functie van

ONDERBIBLIOTHECARIS

Vereist: scholing in economische wetenschappen, b.v.k. doctoraal examen economie.

Vermogen om leiding te geven en contacten te onderhouden met soortgelijke instellingen en organisaties. Goede talenkennis. Gegadigden die ervaring in en/of ruime belangstelling hebben voor bibliotheek- en documentatiewerk, in het bijzonder de classificatie, genieten de voorkeur.

Salaries: max. f 1.216,— per maand, excl. huurcomp.

Soll. onder no. 2-2033/7188 (in linkerbovenhoek env. en brief) aan het bureau Personeelsvoorziening van de Rijksoverheid, Prins Mauritslaan 1, Den Haag.

R. MEES & ZONEN

Bankiers en assurantiemakelaars

ROTTERDAM

Adviezen
bij de keuze
van
beleggingen
en het sluiten
van alle
verzekeringen

ECONOMISCH- STATISTISCHE BERICHTEN

Uitgave van de

Stichting Het Nederlandsch Economisch Instituut

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochweg 118, Rotterdam-6.
Telefoon redactie: (010) 5 29 39. Administratie: (010) 3 80 40. Giro 8408.

Privé-adres redacteur-secretaris: Drs. A. de Wit, Sleedoornlaan 17, Rotterdam-12, tel. (010) 18 36 32.

Bankiers: R. Mees en Zonen, Rotterdam, Banque de Commerce, Koninklijk Plein 6, Brussel, postcheque-rekening 260.34.

Redactie-adres voor België: Dr. J. Geluck, Zwijnaardse Steenweg 347, Gent.

Abonnementen: Pieter de Hoochweg 118, Rotterdam-6.

Abonnementsprijs: franco per post, voor Nederland en de Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f. 29,— overige landen f. 31,— per jaar (België en Luxemburg B.fr. 400).

Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van een kalenderjaar.

Losse exemplaren van dit nummer 75 ct.

Advertenties: Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de N.V. Koninklijke Nederl. Boekdrukkerij H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam, tel. (010) 6 93 00, toestel 1 of 3.

Advertentie-tarief f. 0,36 per mm. Contract-tarieven op aanvraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten” f. 0,72 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt zich het recht voor om advertenties zonder opgaaf van redenen te weigeren.

COMMISSIE VAN REDACTIE: Ch. Glasz; L. M. Koyck; H.W. Lambers; J. Tinbergen; J. R. Zuidema. Redacteur-Secretaris: A. de Wit. Adjunct Redacteur-Secretaris: M. Hart.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË: F. Collin; J. E. Mertens de Wilmars; J. van Tichelen; R. Vandeputte; A. J. Vlerick.

Vier Franse vierjarenplannen

Er is een groeiende aandacht voor de economische vierjarenplannen in Frankrijk ¹⁾. Dit jaar werd reeds het „Quatrième Plan de développement économique et social” voor de jaren 1962-1965 door het parlement aangenomen. Alvorens dit plan te bespreken, lijkt een kort overzicht van de voorafgaande plannen en hun realisering nuttig.

In 1946 werd een aanvang gemaakt met de planning in Frankrijk die door velen werd beschouwd als het middel om het gevaar van de „décadence certaine” af te wenden ²⁾. In zekere zin zou men dit eerste plan kunnen kenschetsen als de springplank voor de verdere economische ontwikkeling. Het beperkte zich nl. tot 6 basissectoren wier ontwikkeling een sterke stimulans zou moeten zijn voor de overige sectoren: mijnbouw, elektriciteit, ijzer- en staalindustrie, cement, landbouwmachines en transport. Doelstelling hierbij was het produktieniveau van 1929 — dat voor vele sectoren hoger lag dan dat in 1938 — met 25 pCt. te overschrijden. De resultaten van het plan, dat met 2 jaar tot 1952-53 verlengd werd i.v.m. de Marshall-hulp, gaven gemiddeld een negatieve afwijking van 10 pCt. t.o.v. de doelstellingen te zien. Niettemin stegen de industriële en de landbouwproduktie met 70 resp. 20 pCt. t.o.v. 1946. Daarmee overschreed de industrie het niveau van 1929.

Het 2e plan, dat in 1953 aanving en dat de jaren tot en met 1957 zou omvatten, was breder van opzet. Thans werden ook andere sectoren erbij betrokken: vnl. landbouw, de verwerkende industrie, woningbouw en de ontwikkeling van overzeese gebiedsdelen. Het doel was daarbij niet alleen een hogere produktie, doch ook een betere kwaliteit teneinde het hoofd te kunnen bieden aan de toenemende vrijmaking van de buitenlandse handel. Naast de doeleinden voor de onderscheidene sectoren, werden thans voor het eerst streefcijfers voor de gehele economie genoemd: het nationaal produkt zou met 25 pCt. en de industriële produktie (excl. woningbouw) met 30 pCt. moeten stijgen. Beoogde het eerste plan primair de gevolgen van de 2e wereldoorlog te boven te komen, nu kon meer aandacht worden besteed aan betere levensomstandigheden, hetgeen o.a. tot uiting kwam in de taakstelling voor de woningbouw: aan het eind van de planperiode zouden jaarlijks 60 pCt. meer woningen moeten gereedkomen dan in 1952.

De gestelde objectieven bleken in 1957 niet alleen te

zijn gehaald maar ook te zijn overschreden: de index voor het nationaal produkt kwam op 130, die voor de industriële produktie (wederom excl. woningbouw) op 146. Ook de woningbouw voldeed ruimschoots aan zijn taak (270.000 i.p.v. 240.000 woningen in 1957).

Gaf dit reden tot verheugen, de schaduwzijde werd gevormd door de zich reeds aan het einde van het 2e plan snel verslechterende betalingsbalans: het tekort op de handelsbalans vertienvoudigde zich in een jaar tijds van 1955 op 1956, e.e.a. als gevolg van een steeds toenemende import, terwijl een sterke binnenlandse vraag de expansie van de export onmogelijk maakte.

Onder deze ongunstige auspiciën, die de uitkomst van het 2e plan nog niet nadelig hadden beïnvloed, zou het 3e plan in 1958 starten. Dit plan was in die zin een aanvulling op de twee voorafgaande plannen, dat vrijwel de gehele economie in de planificatie werd betrokken. Als gevolg van de boven gesignaleerde moeilijkheden groeide de bruto binnenlandse produktie in de jaren 1958 en 1959 slechts met 2,4 en 1,9 pCt. en bleven daarmee onder het voor die jaren geraamde groeipercentage van 4,6 pCt. De vertraging die hierdoor eind 1959 in de planvervulling was ontstaan alsmede het gunstige economische herstel dat na de devaluatie van ultimo 1958 plaats had gevonden, maakten een heroriëntatie t.o.v. de plandoeleinden wenselijk en zodoende verscheen begin 1960 het interim-plan dat het 3e plan aan de gewijzigde omstandigheden aanpaste.

Ondanks het feit dat 1960 en 1961 zeer gunstige jaren waren (de groei bedroeg 6,3 en 5 pCt.), kon het verlies aan groei in de eerste helft van het plan toch niet geheel goedge maakt worden, zodat de bruto binnenlandse produktie met drie punten onder het gestelde doel van 127 (1956 = 100) bleef. Alleen de woningbouw overschreed opnieuw in ruime mate met 6 pCt. het geraamde contingent van 300.000 woningen per jaar. Het succes van de forse devaluatie met 15 à 17 pCt. in 1958 manifesteerde zich tijdens de loopduur van het plan in een toenemende verbetering van de betalingsbalans: bedroeg het door export gedekte gedeelte van de import tijdens het dieptepunt in 1957 nog 71 pCt., in 1961 was dit al 102 pCt.

Met dit korte overzicht van de voorafgaande drie plannen, zijn we beland bij het 4e plan dat in deze estafette de Franse economie langs uitgestippelde lijnen tot 1965 moet brengen. In dit plan valt een doortrekken van een rode lijn waar te nemen: van schaarste-economie naar welvaartsstaat. Thans wordt bij de besteding van de vruchten der expansie meer aandacht geschonken aan sociale vraagstukken. Dit blijkt uit de veranderde naamgeving: niet langer „Plan d'équipement et de modernisation”, maar „de développement économique et social”. Tevens werd bij het 4e plan meer aandacht besteed aan de toenemende belangrijkheid van de buitenlandse handel in de Franse economie. Op een cijfermatige bespreking van het plan hopen we in een volgend artikel terug te komen.

¹⁾s-Gravenhage.

G. R. OTTEN.

INHOUD

	Blz.		Blz.
Vier Franse vierjarenplannen, door Drs. G. R. Otten	999	Petroleum, goud en koude oorlog, door F. S. Noordhoff	1007
Nogmaals de vervoerscoördinatie in de E.E.G., door Prof. Dr. C. J. Oort	1000	Europa-bladwijzer No. 16 b	1010
Juridische vragen rond het S.-E.R.-advies inzake het systeem van loonvorming, door A. L. den Broeder	1004	Mededelingen voor economen	1015
		Geld- en kapitaalmarkt, door Dr. C. D. Jongman ..	1016
		Recente publikaties	1017

Nogmaals de vervoerscoördinatie in de E.E.G.

Naar aanleiding van mijn artikel over de margetarifering in het Europese goederenvervoer¹⁾ heb ik van verschillende zijden commentaar ontvangen, waarin op een aantal omissies en onduidelijkheden in mijn betoog werd gewezen. In het volgende wil ik trachten enkele van deze tekortkomingen in kort bestek goed te maken. Het betreft in hoofdzaak twee onderwerpen, nl. de positie van het eigen vervoer en de stelling, dat de concurrentieverhoudingen in het vervoerwezen worden vervalst door de ongelijke mogelijkheden die de verschillende vervoertakken bezitten om prijsdifferentiatie toe te passen. Deze problemen zullen achtereenvolgens worden besproken, te beginnen met de vraag of de plaats, die de Europese Commissie binnen het gemeenschappelijke vervoerbeleid aan het eigen vervoer heeft toegedacht, overeenkomt met de in mijn vorige artikel genoemde beginselen van een gezond vervoerbestel.

Het eigen vervoer.

In haar recente programma van activiteiten op het gebied van het gemeenschappelijke vervoerbeleid spreekt de Europese Commissie nauwelijks over het eigen vervoer. Zij volstaat met te wijzen op de noodzaak, dat het begrip in alle landen van de gemeenschap op gelijke wijze zal worden omschreven (zoals dit bijv. in art. 9 van verordening 11 reeds is geschied). Het Memorandum van 10 april 1961, waarin de Commissie haar opvattingen omtrent de toekomstige Europese vervoerpolitiek reeds in hoofdlijnen had geschetst, was op dit punt uitvoeriger. Uitgaande van het beginsel dat de gebruiker vrij moet zijn in zijn keuze van transport, daarbij inbegrepen de vrijheid over te gaan tot eigen vervoer, signaleert het Memorandum in § 107 twee problemen: 1. „Ten einde de vrije keus van de gebruiker te leiden naar de vorm van vervoer, die de geringste economische kosten oplevert, dient een oplossing gevonden te worden voor het probleem, dat hierin bestaat, dat met een op haar normale behoeften scherp berekend park, een onderneming die eigen vervoer doet, zich kan beperken tot het verrichten van alleen dat deel van haar transporten, dat een ruime rentabiliteit van haar materieel verzekert”; 2. „Men dient te voorkomen, dat beroepsvervoer wordt uitgevoerd onder de dekmantel van eigen vervoer. Voor het probleem van het gebruik van voertuigen voor retourvrachten, dient een oplossing gevonden te worden”.

Men kan zich afvragen, wat de achtergronden zijn en welke de sociaal-economische betekenis is van deze — in zo abominabel Nederlands gestelde — reserves, die door de Commissie ten opzichte van de vrije keuze worden gemaakt. Wellicht het duidelijkste aanknopingspunt biedt het S.-E.R.-advies van 1958 over de coördinatie van het vervoer, waarin als eis wordt gesteld „dat aan de gebruiker ook de vrijheid wordt gelaten tot eigen vervoer over te gaan indien hem dit gewenst voorkomt, tenzij zou blijken dat daardoor het noodzakelijke beroepsvervoerapparaat

zijn taak niet meer naar behoren zou kunnen vervullen”. Het gaat dus om een bescherming van het beroepsvervoer tegen de concurrentie van het eigen vervoer. Wil dit echter sociaal-economisch en op langere termijn gezien zinvol zijn, dan moeten daarvoor wel bijzondere argumenten worden aangevoerd:

Bepaald weinig overtuigend is de stelling, dat verladers veelal de werkelijke kosten van het eigen vervoer zouden onderschatten. Voor zover deze bewering op feitelijke onderzoeken berust, wordt wel eens over het hoofd gezien dat het eigen vervoer bepaalde voordelen biedt, die in de kostenberekeningen niet tot uitdrukking komen, zoals het directe contact met afnemers en de combinatie van dienstverrichtingen die daardoor mogelijk wordt. Zolang het niet met heel duidelijke feiten wordt gestaafd, is bovendien een dergelijk beroep op de onvolmaakte kennis en het irrationele handelen van ondernemers in het algemeen weinig steekhoudend, al was het slechts omdat bij een redelijk actieve mededinging de optimale gedragslijn spoedig door de concurrentie en het voorbeeld van hen, die wel rationeel handelen (en men kan toch moeilijk ontkennen dat dezulken bestaan), wordt afgedwongen. Terecht beperkt het Memorandum van de Europese Commissie zich dan ook wat dit punt betreft tot de uitspraak, dat een betere voorlichting omtrent de kosten van eigen vervoer en de mogelijkheden van het beroepsvervoer wenselijk ware.

De voornaamste reden die men aanvoert voor het beperken van het eigen vervoer ligt echter op een ander vlak. Het Memorandum noemt in dit verband als eerste „probleem”; dat de capaciteit van het eigen vervoer veelal is ingesteld op het normale basisvervoer — de „grondlast” om in termen van de elektriciteitsproductie te spreken — terwijl de vervoertoppen worden afgeschoven naar het beroepsvervoer. Het beroepsvervoer zou dus een relatief grote reservecapaciteit moeten aanhouden, die slechts tijdens korte perioden van piekvervoer wordt gebruikt. Er lijkt dus een ongemotiveerde afwenteling van lasten op het beroepsvervoer plaats te vinden. Men verbindt hieraan dan ook wel de conclusie, dat het eigen vervoer door middel van compenserende heffingen zou moeten bijdragen in de kosten van deze reservecapaciteit, die immers in wezen dienstbaar is aan het totale vervoer, terwijl alleen de beroepsvervoerders daarvan de financiële lasten dragen.

Op het eerste gezicht lijkt dit een redelijk betoog, doch het is m.i. een goede regel van economisch beleid dergelijke voorstellen tot perequatie van lasten met enige voorzichtigheid, zo niet met achterdocht, te benaderen. Wanneer men de bovenstaande redenering nader beschouwt, blijkt zij m.i. bepaald onjuist te zijn. Natuurlijk kan niet worden ontkend, dat het beroepsvervoer nadeel ondervindt van het eigen vervoer, daar het immers een deel van zijn afzet verloren ziet gaan. Op zich zelf vormt dit echter sociaal-economisch gezien geen reden tot bescherming, tenzij de kostprijs van het eigen vervoer en/of de marktprijs van het beroepsvervoer niet de werkelijke maatschappelijke kosten zouden weerspiegelen (hetgeen wij dus moeten onderzoeken), -of indien een absolute en niet

¹⁾ In „E.-S.B.” van 8 augustus 1962, blz. 740-746.

slechts een relatieve teruggang van het beroepsvervoer wordt voorzien, die ernstige overgangsproblemen zou veroorzaken (hetgeen in het wegvervoer, waarom het hier vooral gaat, niet het geval is). Het probleem draait dus om de vraag, of de concurrentieverhoudingen tussen beroeps- en eigen vervoer scheef worden getrokken door de ongelijke verdeling van de reservecapaciteit.

Wij kunnen als uitgangspunt aannemen, dat het beroepsvervoer door de opkomst van het eigen vervoer inderdaad een minder gunstige bezettingsgraad krijgt dan anders het geval zou zijn. Zonder nader onderzoek is dit niet helemaal zeker, daar de naar het beroepsvervoer afgeschoven pieken van de verschillende individuele verladers zodanig gespreid zouden kunnen liggen, dat een even goede bezettingsgraad mogelijk blijft. In de praktijk blijkt echter in de meeste gevallen voor technisch gelijksoortig vervoer — dat dus met hetzelfde materieel kan worden verricht — een vrij grote mate van overeenkomst in het seizoenpatroon van de individuele verladers te bestaan, zodat de veronderstelling van verscherpte seizoenpieken bij het beroepsvervoer wel juist is. Wat hier echter ook van zij, in ieder geval staat vast dat de bezettingsgraad in het eigen vervoer altijd gunstiger zal zijn dan in het beroepsvervoer. De verlader-eigen vervoerder zal zijn capaciteit immers afstemmen op de „grondlast” en zal het eigen materieel dus vrijwel steeds volledig benutten, terwijl het beroepsvervoer daarentegen aan seizoenschommelingen onderhevig is. Op deze kunstmatige, want niet uit verschillen in de kostenstructuur voortvloeiende ongelijkheid baseert men nu het voorstel tot perequatie van de kosten der reservecapaciteit.

Het zwakke punt van deze redenering ligt echter in de stilzwijgende veronderstelling, dat de prijzen van het beroepsvervoer in de situatie zonder en de situatie met eigen vervoer dezelfde zouden zijn. Dit is natuurlijk volstrekt irreal: de beroepsvervoerder zal in zijn prijzen rekening moeten houden met zijn lagere gemiddelde bezettingsgraad en hij zal dit bij een vrije prijsvorming ook stellig doen. Geschiedt dit op de sociaal-economisch juiste wijze, nl. met een min of meer scherpe differentiatie van vrachtprijzen ten ongunste van het piekvervoer, dan is er geen sprake van enige distorsie in de concurrentieverhoudingen tussen eigen en beroepsvervoer²⁾. Het door de eigen vervoerder afgestoten piekvervoer draagt een relatief hoge prijs (waarin namelijk alle of een groot gedeelte van de vaste kosten zijn verdisconteerd); of dit vervoer wordt dus voor de beroepsvervoerder wel rendabel of het wordt door de verlader zelf overgenomen. In tijden van minder intensief vervoer zijn de vrachtprijzen daarentegen relatief laag (deze dragen immers slechts een klein gedeelte van de vaste kosten of helemaal niets), waardoor verladers met tegengestelde seizoenpatronen naar het beroepsvervoer worden getrokken. De verladers met een normaal seizoenpatroon, die geen eigen vervoer verrichten, ondervinden van de prijsdifferentiatie geen voor- of nadeel; over het gehele jaar gerekend blijven hun totale vervoerkosten ongewijzigd. Voor een perequatie van capaciteitskosten tussen eigen en beroepsvervoer is bij een vrije prijsvorming dus geen plaats,

²⁾ De prijsverhouding tussen piek- en dalvervoer moet dan zodanig zijn, dat 1. geen van beide prijzen onder de directe kosten liggen, en 2. ofwel de capaciteit in beide perioden volledig is benut, ofwel de prijs van dalvervoer tot de directe kosten is gedaald (en dus de prijs van piekvervoer tot de directe kosten plus de volledige kosten van het vaste apparaat is gestegen, daar immers bovendien totale kostendecking wordt geëist).

daar de eigen vervoerder reeds ten volle bijdraagt in de lasten der reservecapaciteit van het beroepsvervoer, nl. in de vorm van de hoge vrachtprijzen die hij voor zijn piekvervoer moet betalen.

Uiteraard gaat deze redenering alleen op bij een werkelijk vrije prijsvorming, *zonder tariefdwang en vervoerplicht voor de beroepsvervoerder, zonder een opgelegde uniformiteit van vervoerprijzen in de tijd*. Als de beroepsvervoerder gedwongen wordt het piekvervoer uit te voeren tegen „normale” prijzen, gebaseerd op de gemiddelde kostprijs, is de top van zijn capaciteit natuurlijk niet rendabel en bestaat er wel degelijk een distorsie in de prijsverhouding van eigen en beroepsvervoer. Reden te meer om deze grotendeels verouderde verplichtingen van openbare dienst af te schaffen en daar geen nieuwe vormen van tariefdwang aan toe te voegen. Waar openbare dienst onmisbaar wordt geacht, zouden echter de kosten uit algemene middelen moeten worden vergoed en zou men niet zijn toevlucht moeten nemen tot compenserende heffingen op concurrerend (eigen) vervoer. Alleen langs de weg van vergoeding uit openbare middelen kan immers een afweging en een prioriteitsbepaling plaatsvinden tegenover andere maatschappelijke belangen.

Tot dusverre is alleen gesproken over het seizoenpatroon als mogelijke bron van distorsies in de concurrentieverhoudingen tussen eigen en beroepsvervoer. Gelijksortige problemen doen zich echter voor als gevolg van conjuncturele schommelingen op de vervoermarkt. Ook hier zou het eigen vervoer zich kunnen beperken tot het verzorgen van de trendmatige grondlast, om de conjuncturele vervoertoppen af te stoten naar het beroepsvervoer. In beginsel kan dit vraagstuk op dezelfde wijze worden benaderd als het seizoenprobleem. In de praktijk is er echter dit verschil, dat vooral bij de kleinere vervoerondernemingen het gevaar bestaat van een onjuiste reactie op een tijdelijke hoogconjunctuur, nl. een op langere termijn gezien niet rendabele en dus overmatige uitbreiding van de capaciteit, een gevaar dat natuurlijk in dit geval veel groter is dan bij een door ieder als tijdelijk onderkende seizoensmatige hausse in de vraag naar vervoerdiensten. Men kan hieruit echter moeilijk een argument putten voor een heffing op het eigen vervoer: de conjunctuurschommelingen en het gevaar van overinvestering in het beroepsvervoer zullen daar niet minder door worden. Veeleer zal moeten worden voorkomen, dat het beroepsvervoer onjuist reageert op conjunctuuruitslagen. Ook van deze zijde komt men dus tot de conclusie, dat er in het weg- en watervervoer aanleiding kan bestaan tot het stellen van subjectieve, toelatingsvoorwaarden (vakbekwaamheid, inzicht in de markt), wellicht gesupplementeerd met een zekere mate van kwantitatieve investeringscontrole tijdens de hausse. Dit laatste kan vooral in het watervervoer van belang zijn, omdat de afschrijvingstermijnen daar immers relatief lang zijn en de gevolgen van een overinvestering dus ernstiger dan in het wegtransport.

Het Memorandum van de Europese Commissie noemt nog een tweede „probleem” in verband met het eigen vervoer, nl. de vraag of de eigen vervoerder transport voor anderen zou mogen verrichten. Hierbij wordt vooral gedacht aan het streven van eigen vervoerders om eventuele lege terugvrachten rendabel te maken. Van de zijde van het beroepsvervoer wordt dit wel als een vorm van oneerlijke concurrentie beschouwd, daar de verlader bij de beslissing om tot eigen vervoer over te gaan alleen rekening

elk aandeel

'Vereenigd

Bezit van

1894'

vormt in

feite een

deskundig

samengestelde

aandelen-

portefeuille

Dit is mogelijk, omdat 'Vereenigd Bezit' een beleggingsmaatschappij is, die de gezamenlijke inbreng van haar aandeelhouders belegt in ca. 200 zorgvuldig geselecteerde fondsen. Zodoende wordt een belang verkregen bij tal van bedrijfstakken in binnen- en buitenland. Elk aandeel 'Vereenigd Bezit van 1894' verschaft U een aantrekkelijk rendement met beperking van risico.

Alle banken en commissieairs kunnen U inlichten.

**N.V. VEREENIGD
BEZIT VAN 1894**

De voordelen van aandelenbezit met beperking van risico.

WESTERSINGEL 84, ROTTERDAM

(I. M.)

zou houden met de baten uit het eigen vervoer om deze af te wegen tegen de totale kosten. Het vervoer voor derden is dus zuiver extra en kan worden verricht tegen abnormaal lage prijzen, die nauwelijks boven de directe kosten behoeven te liggen. Het betoog dat hierdoor de concurrentie wordt vervalst, hoe overtuigend ook voorgedragen, is m.i. niet houdbaar. In de eerste plaats berust het op de volkomen onbewezen stelling, dat de eigen vervoerder bij zijn investeringsbeslissingen inderdaad geen rekening houdt met de mogelijkheid van vervoer voor derden. Wellicht laat men zich tot deze conclusie verleiden door de overweging, dat ondernemers geneigd zullen zijn bij een eerste calculatie de inkomsten uit vervoer voor derden buiten beschouwing te laten. Dit betekent echter niet dat onjuiste beslissingen worden genomen, daar het tenslotte slechts voor de „marginale” eigen vervoerders wezenlijk verschil maakt of met deze inkomsten al dan niet rekening wordt gehouden, en zij zijn uiteraard een kleine minderheid. Maar zelfs al zouden ook de marginale eigen vervoerders deze inkomsten bij hun vervoerplanning verwaarlozen, dan kan men daaruit nog niet concluderen dat het beroepsvervoer wordt geschaad. Door alle vaste lasten aan het eigen vervoer toe te rekenen overschat de potentiële eigen vervoerder immers de kosten van deze vorm van transport en zal daardoor minder snel geneigd zijn tot eigen vervoer over te gaan. Het argument is dus tweezijdig en het is niet a priori duidelijk of de veronderstelde calculatiemethode van de (potentiële) eigen vervoerder per saldo het beroepsvervoer een voordeel of een nadeel oplevert.

Belangrijker is echter de vraag, of het toelaten van eigen vervoerders tot het vervoer voor derden sociaal-economisch gunstig of ongunstig moet worden beoordeeld. Hierbij moet worden voorop gesteld, dat het eigen vervoer natuurlijk niet het toelatingsbeleid en de eventuele capaciteitsregelingen in het beroepsvervoer mag doorkruisen. Laten wij het probleem derhalve beperken tot de retourvracht, veronderstellende dat alle andere vervoer voor derden als beroepsvervoer wordt aangemerkt. Benutting van de lege retourvracht kan dan sociaal-economisch moeilijk als een nadeel worden geconstrueerd. Ofwel deze vervangt qua richting en seizoenpatroon een piek in het beroepsvervoer, in welk geval dus een besparing in de totale vervoer-capaciteit optreedt, ofwel de retourvracht valt samen met een dal in het beroepsvervoer en er treedt dus een verschuiving op van onbenutte capaciteit in het eigen vervoer naar het beroepsvervoer. Dit laatste is in beginsel sociaal-economisch neutraal. Bij een juiste prijsvorming is het bovendien voor het beroepsvervoer weinig schadelijk, daar het vervoer tijdens deze perioden niet of slechts in geringe mate bijdraagt tot de dekking van de vaste kosten. Is dit echter net de druppel die de emmer voor het beroepsvervoer doet overlopen, dan zal het zijn capaciteit moeten inkrimpen. Ook dit is sociaal-economisch geen nadeel, daar het de uitkomst vormt van een correcte vergelijking tussen maatschappelijke kosten en baten van de betrokken investeringen.

Is met het voorgaande nu ook de overweging van de S.-E.R. in aanmerking genomen, dat de gebruiker de vrijheid moet worden gelaten tot eigen vervoer over te gaan, „tenzij zou blijken dat daardoor het noodzakelijke beroepsvervoerapparaat zijn taak niet meer naar behoren zou kunnen vervullen”? M.i. is dit inderdaad het geval. Zou het beroepsvervoer om welke reden dan ook bepaalde taken, die maatschappelijk nuttig of nodig worden geoordeeld, niet meer kunnen vervullen, dan moet daarvoor

m.i. een subsidie uit algemene middelen worden verleend. Een beperking van of belasting op het eigen vervoer acht ik, zoals gezegd, hiertoe een onjuist instrument. Hetzelfde geldt voor de uitbreiding, die men aan de stelling van de S.-E.R. kan geven ten aanzien van de retourvrachten: een optimale benutting van het nationale vervoerpotentieel vereist dat de eigen vervoerder hiertoe de vrijheid wordt gelaten. Leidt dit tot een onaanvaardbare inkrimping van het beroepsvervoer dan zal de overheid ook in dit geval de noodzakelijk geachte voorzieningen zelf ter hand moeten nemen of door steun uit algemene middelen het beroepsvervoer rendabel moeten maken.

Prijisdifferentiatie.

Men heeft mijn betoog voor een vrije prijsvorming in het vervoerwezen tegengeworpen, dat het verschil in marktform tussen de spoorwegen en de andere takken van vervoer een scheef trekking van de concurrentieverhoudingen veroorzaakt, die de economische betekenis van de vrije prijsvorming in bepaalde gevallen kan frustreren. De spoorwegen kunnen immers, dank zij de monopoliepositie die zij binnen de eigen vervoertechniek innemen, ten opzichte van individuele verladers een prijsdifferentiatie toepassen, die niet is gebaseerd op kostenverschillen doch op verschillen in de elasticiteit van de vraag. In het weg- en watervervoer is dit, behalve door prijsafspraken, op den duur niet mogelijk, daar het vervoer met de hoogste winst-opslag concurrenten vanuit de eigen vervoertak zal aantrekken totdat de marges voor alle vervoer gelijk zijn geworden. Deze tendentie tot nivellering geldt slechts voor vervoer op hetzelfde tijdstip, daar de concurrentie een differentiatie naar het moment van vervoer niet in de weg staat: alle ondernemers ervaren immers de pieken en dalen in de totale vraag naar vervoer op dezelfde wijze. Het weg- en watervervoer mist dus de mogelijkheid van gelijktijdige prijsdifferentiatie en is daarmede ten opzichte van de spoorwegen „kunstmatig”, d.w.z. niet op grond van maatschappelijke kostenvoordelen of -nadelen, in een ongunstige positie geplaatst. Betekent dit nu niet, dat het voor een juiste coördinatie van het vervoer noodzakelijk is de spoorwegen deze mogelijkheid tot prijsdifferentiatie te ontnemen?

Alvorens op de meer principiële aspecten van deze vraag in te gaan, moge ik er op wijzen dat het geval van directe prijsconcurrentie tussen spoorwegvervoer en weg- of watertransport zich althans in Nederland relatief weinig voordoet. De substitutie-elasticiteiten zijn voor de meeste goederensoorten en de meeste vervoersrelaties klein. Het probleem is dus in feite slechts actueel in een beperkt aantal gevallen, zoals bijv. het vervoer van granen en ertsen langs de Rijn, waar de spoorwegen en de internationale Rijnvaart in directe concurrentie tot elkaar staan. Een tweede punt van praktisch belang is dat een algemeen differentiatieverbod — zulks in tegenstelling tot een min of meer globale maximum prijsgrens die het doel heeft uitbuiting te voorkomen — buitengewoon moeilijk is te hanteren. De ervaring, die men in Engeland op dit punt in het verleden heeft opgedaan, nl. voordat een aantal jaren geleden de huidige contractvrijheid voor de British Railways werd ingevoerd, spreekt wat dit betreft een duidelijke taal. Iedere verlader kon in het voormalige Engelse systeem eisen, dat een vrachtprijs die aan een ander was berekend ook op zijn transporten zou worden toegepast, mits deze gelijksoortig waren aan het vervoer waarop hij zich beriep. Het is begrijpelijk dat men nimmer een bevredigende formule heeft gevonden

voor het begrip „gelijksoortig vervoer”. Individuele vervoerprestaties kunnen immers in zóveel dimensies van elkaar verschillen (volume, soortelijk gewicht, tijdstip, regelmaat, snelheid, seizoenpatroon, etc. etc.), dat een letterlijke gelijkheid vrijwel nimmer aanwezig is. En indien men twee in enig opzicht verschillende vervoerprestaties (of reeks van prestaties) vergelijkt, welke norm voor de toerekening van de gemeenschappelijke kosten moet men dan aanhouden om te beoordelen of de prijzen al dan niet discriminatoir zijn? Een principieel onoplosbaar vraagstuk, dat een differentiatieverbod in de praktijk wel zeer moeilijk hanteerbaar maakt.

Bezien wij het differentiatievraagstuk zelf, dan blijkt dat bij de spoorwegen de prijsdifferentiatie twee hoofdvormen kan aannemen; nl. tussen het vervoer op verschillende baanvakken van hetzelfde spoorwegnet en tussen verschillende verladers op hetzelfde baanvak. Wat de eerste vorm van prijsdifferentiatie betreft moet m.i. steeds uitdrukkelijk als eis van een gezonde prijsvorming worden gesteld, dat niet alleen de spoorwegen als geheel, doch ook iedere groep van vervoerprestaties binnen het spoorwegbedrijf aan de rentabiliteits-eis voldoet, d.w.z. dat de direct en onmiddellijk door die prestaties veroorzaakte kosten door de opbrengsten worden gedekt. Zoals ik in mijn vorige artikel naar voren heb gebracht, zal aan deze voorwaarde in het algemeen automatisch worden voldaan, tenzij aan de spoorwegen een exploitatieplicht en tariefdwang worden opgelegd, die de onderneming dwingen prestaties te leveren tegen een prijs beneden de directe kosten. Indien de spoorwegen van dergelijke verplichtingen zijn bevrijd, is er geen reden te vrezen dat vervoer beneden de directe kosten zal worden verricht, daar dit immers beter geheel zou kunnen worden afgestoten. De prijzen van het spoorwegvrachtkosten langs de Rijn zullen dus bijv. naast de variabele kosten ten minste ook de volledige baankosten moeten opbrengen. De „interne compensatie” beperkt zich dus automatisch tot de echte ondeelbare gemeenschappelijke kosten van het gehele net (algemene leiding e.d.), een kostenbestanddeel dat bij het weg- en watervervoer ontbreekt.

Tegen deze vorm van prijsdifferentiatie kan op economische gronden geen bezwaar worden gemaakt, daar hij voortvloeit uit de bijzondere kostenstructuur van de spoorwegen en als zodanig geen kunstmatig element vormt in de concurrentieverhoudingen tussen de spoorwegen en het weg- en watertransport. Wellicht ten overvloede zij hierbij nogmaals met nadruk onderstreept, dat deze conclusie slechts geldt, indien de spoorwegen volledig aansprakelijk zijn voor hun infrastructuurkosten en indien zij niet door verplichtingen van openbare dienst worden verhinderd het rentabiliteitsprincipe consequent — en dus ook binnen de eigen onderneming — toe te passen.

Blijft over het punt van de differentiatie van prijzen voor verschillende soorten vervoer op hetzelfde baanvak en op hetzelfde tijdstip (het gaat ons immers om het verschijnsel van de gelijktijdige, niet van de volgtijdige differentiatie). De marge waarbinnen de prijsdifferentiatie zich bij de spoorwegen afspeelt beperkt zich ook in dit geval — verplichtingen van openbare dienst buiten beschouwing gelaten — tot de gemeenschappelijke kosten van de verschillende vervoerprestaties, met name de kosten van het vaste apparaat, die niet direct door enige individuele vervoerprestatie worden veroorzaakt. In het weg- en watertransport zijn echter de afzonderlijke bedrijfseenheden zo klein, dat op elk gegeven moment in het algemeen niet

In dit artikel stelt schrijver de vraag aan de orde, of het door de S.-E.R. uitgebrachte advies inzake het systeem van loonvorming kan worden opgevolgd zonder wijzigingen aan te brengen in het Buitengewoon besluit arbeidsverhoudingen 1945 (B.B.A.). Hij komt tot de conclusie dat het voorgestelde systeem in tegenspraak is met het B.B.A. en dat het dus niet zonder „wets”-wijziging zal kunnen worden ingevoerd. De belangrijkste afwijkingen zijn: 1. dat het publiekrechtelijke College van Rijksbemiddelaars als toetsingsorgaan wordt vervangen door de privaatrechtelijke Stichting van den Arbeid. Het B.B.A. kent de toetsingstaak echter nadrukkelijk toe aan het College en geeft de Stichting slechts een adviserende taak; 2. dat het College — voor zover het nog een taak heeft — niet gebonden is aan algemene aanwijzingen van de minister, maar zich slechts aan een S.-E.R.-rapport behoeft te oriënteren; 3. dat de organisaties van werkgevers en -nemers bij het afsluiten van een c.a.o. niet gebonden zijn aan richtlijnen van het College noch van de Stichting, maar slechts overleg plegen met hun centralen; 4. dat de overheid slechts een „begeleidende” rol krijgt toebedeeld doordat zij alleen in noodsituaties in de loonontwikkeling kan ingrijpen.

Juridische vragen rond het S.-E.R.-advies inzake het systeem van loonvorming

De discussie, die tot dusverre is gevolgd op het door de Sociaal-Economische Raad uitgebrachte advies inzake het systeem van loonvorming, houdt zich voornamelijk bezig met de economisch-politieke en organisatorische aspecten van het door de meerderheid voorgestelde stelsel. De aandacht richt zich enerzijds op de vraag, of dit stelsel het mogelijk maakt de loonpolitiek als een goed instrument voor het bereiken van doeleinden als volledige werkgelegenheid, evenwicht in de betalingsbalans, stabilisatie van het prijsniveau en een rechtvaardige inkomensverdeling te hanteren en anderzijds op het probleem, of de beoogde wijziging in de overlegstructuur het op elkaar afstemmen van groepsbelangen en algemeen belang niet tot een fictie zal maken. De juridische aspecten van het probleem, i.c. de vraag of de bestaande wettelijke regeling aan het voorgestelde systeem van loonvorming voldoende ruimte biedt, is tot op dit moment niet of nauwelijks aan de orde gekomen. De S.-E.R. zelf maakt in het advies de slotopmerking, dat een feitelijke invoering van het door hem bepleite systeem naar zijn mening binnen het kader van de bestaande wettelijke regeling is te verwezenlijken. Overigens is de Raad van oordeel, dat het vraagstuk van de wettelijke vormgeving in eerste aanleg meer op de weg van de regering ligt dan op zijn weg.

Het is duidelijk dat de wettelijke vormgeving van het voorgestelde stelsel van grote betekenis is, vooral daar het voorstel een aantal nogal diep ingrijpende wijzigingen in de verdeling van de verantwoordelijkheden over de bij de

loonvorming betrokken publiekrechtelijke organen en privaatrechtelijke organisaties inhoudt. Het is een punt waarover men van mening kan verschillen, of de S.-E.R. zich niet op de juridische consequenties van zijn advies had moeten bezinnen. In dit artikel zal getracht worden deze consequenties te bezien, ervan uit gaande dat het advies van de meerderheid van de S.-E.R. bij de regering en daarna bij het parlement voldoende weerklank vindt. Of de bepleite veranderingen uit politiek of economisch gezichtspunt beschouwd wenselijk zijn, blijft hier buiten beschouwing.

De centrale vraag is of het advies kan worden opgevolgd zonder wijzigingen aan te brengen in het Buitengewoon besluit arbeidsverhoudingen 1945 (B.B.A.). Volgens dit wetsbesluit moeten tussen werkgevers of werkgeversorganisaties en werknemersorganisaties gesloten collectieve arbeidsovereenkomsten ter goedkeuring aan het College van Rijksbemiddelaars worden voorgelegd (art. 14). De contractpartners hebben zich bij hun onderhandelingen reeds georiënteerd aan richtlijnen, die het College binnen het kader van algemene aanwijzingen van de Minister van Sociale Zaken en Volksgezondheid heeft vastgesteld (art. 16). Het College toetst de voorgelegde c.a.o. aan deze richtlijnen. Voorts heeft het de bevoegdheid ambtshalve dan wel op verzoek van de betrokken partijen regelingen van en in verband met lonen en andere arbeidsvoorwaarden.

(vervolg van blz. 1003)

meer dan één soort vervoerprestatie per vervoeronderneming wordt verricht. In deze vervoertakken bestaan dus geen gemeenschappelijke kosten in de hier bedoelde zin; er is dan ook geen plaats voor prijsdifferentiatie.

Evenals zulks het geval bleek te zijn bij de differentiatie van vrachtprijzen naar vervoertraject, zo geldt dus ook hier als conclusie dat de mogelijkheid tot prijsdifferentiatie bij de spoorwegen en de afwezigheid daarvan in het weg- en watervervoer niet strijdig zijn met een economisch

optimale vervoercoördinatie, daar het gesignaleerde verschil voortvloeit uit een afwijkende kostenstructuur en niet slechts uit de verschillende marktform van de concurrerende vervoertakken. Voor een differentiatieverbod of enig optreden van de nationale overheid of de Europese Commissie ten einde de vermeende achterstelling van het weg- en watervervoer in dit opzicht weg te nemen lijkt mij dan ook geen aanleiding te bestaan.

De Bilt.

C. J. OORT.

bindend vast te stellen (art. 12). De bevoegdheden en verplichtingen, die de Wet op het verbindend en onverbindend verklaren van bepalingen van collectieve arbeidsovereenkomsten aan de Minister van Sociale Zaken had toegekend, geeft het B.B.A. (art. 15) aan het College.

De rol van het privaatrechtelijk „georganiseerde bedrijfsleven” in dit systeem is een adviserende. Het College is verplicht de Stichting van den Arbeid omtrent aangelegenheden van meer algemene betekenis advies te vragen, alvorens richtlijnen vast te stellen, een c.a.o. goed te keuren of af te keuren, een regeling van lonen en andere arbeidsvoorwaarden bindend vast te stellen en een c.a.o. algemeen verbindend of onverbindend te verklaren. De taak van de overheid is het geven van algemene aanwijzingen, waaraan het College zich bij de uitoefening van zijn bevoegdheden dient te houden.

In dit juridische kader zijn de verantwoordelijkheden duidelijk afgebakend zonder dat de taakverdeling tussen regering, College van Rijksbemiddelaars en Stichting van den Arbeid tot in details is geregeld. De taak van de regering is van globale aard: zij dient te volstaan met het geven van algemene aanwijzingen op grond van haar verantwoordelijkheid voor het algemene loonniveau, de verdeling van het nationaal inkomen, de werkgelegenheid en andere doeleinden van economische politiek. Het College verscherpt deze algemene aanwijzingen tot richtlijnen, waarmee het de loonvorming per bedrijfstak, per onderneming en eventueel per categorie van werknemers kan beïnvloeden. De organisaties van werkgevers en werknemers houden zich aan de gestelde richtlijnen bij het behartigen van de belangen van hun leden. In de praktijk worden de drie taken niet strikt gescheiden vervuld, maar vindt een samenspel plaats tussen de verschillende dragers van verantwoordelijkheden voor de loonvorming. Met name is het vragen van advies door het College aan de Stichting uitgegroeid tot een veelvuldig en veelzijdig overleg, dat zich niet beperkt tot aangelegenheden van „meer algemene betekenis”. En voorts heeft de regering zich bereid getoond met de in de Stichting samenwerkende organisaties te beraadslagen over de algemene aanwijzingen, die zij nodig achtte.

Daar de uiteindelijke verantwoordelijkheid voor de resultaten van het samenspel bij de loonvorming, een politieke verantwoordelijkheid is die door de regering wordt gedragen, zal elk stelsel van loonvorming onder vigeur van het B.B.A. worden beheerst door een geleide loonpolitiek. Indien men bij het woord „geleide” uitsluitend aan een loonpolitiek volgens een centraal economisch plan wil denken, zou de term gecoördineerde of georiënteerde loonpolitiek wellicht beter voldoen. Het is echter ook mogelijk de term geleide loonpolitiek te bezigen voor een loonpolitiek, die de uiteindelijke verantwoordelijkheid voor de loonontwikkeling op de schouders van de overheid legt. Binnen het wettelijke kader van het B.B.A. is geen systeem van loonvorming mogelijk, dat de uiteindelijke verantwoordelijkheid bij de organisaties van werkgevers en werknemers legt. De resultaten van de loononderhandelingen moeten, willen zij voor goedkeuring in aanmerking kunnen komen, in overeenstemming zijn met de door het College van Rijksbemiddelaars vastgestelde richtlijnen en deze op hun beurt mogen niet afwijken van de door de Minister of Staatssecretaris van Sociale Zaken gegeven algemene aanwijzingen. Binnen het raam van deze geleide loonpolitiek is een grote zowel als een geringe mate van souplesse mogelijk, maar een andere verdeling van verant-

woordelijkheden dan hierboven is geschetst, laat het B.B.A. niet toe.

Het is daarom niet juist het van 1945 tot 1959 toegpaste loonsysteem als geleide en het sindsdien in praktijk gebrachte systeem als vrijere loonpolitiek aan te duiden. Het tegenwoordige systeem blijkt in feite niet vrijer te zijn, althans niet als vrijer te worden ervaren dan het voorgaande. Rechts zijn beide systemen stelsels van geleide loonpolitiek. Ter onderscheiding kunnen zij wel als uniform en gedifferentieerd loonbeleid worden aangeduid.

Zullen de voorstellen van de meerderheid van de S.-E.R., als zij een plaats krijgen in het regeringsbeleid, tot een nieuw stelsel van loonpolitiek leiden, dat evenals het uniforme en het gedifferentieerde loonbeleid als een geleide loonpolitiek kan worden beschouwd? Uit het advies blijkt, dat de gedachten bij het ontwerpen van een systeem van „intern gecoördineerd” loonbeleid zeer zeker niet naar een nieuwe vorm van geleide loonpolitiek zijn uitgegaan. Wel wenst men ook nu een stelsel van „économie concertée”, maar de overheidstaak bij dit samenspel ziet men als die van een „état gendarm”. De primaire verantwoordelijkheid voor de loonvorming wenst men over te dragen aan de organisaties van de contractpartners, in het bijzonder aan de vakcentralen en de Stichting van den Arbeid. Dit komt dus neer op een overschakeling van de geleide naar een „begeleide” loonpolitiek.

Volgens het advies (meerderheidsstandpunt) zullen de partijen bij de c.a.o. zich niet oriënteren aan richtlijnen van het College, maar aan desiderata van algemene en economische aard, zoals deze uit halfjaarlijkse economische rapporten van de Sociaal-Economische Raad naar voren zullen komen. Alvorens de onderhandelingen te beginnen plegen de partijen overleg met de centrale organisatie, waarbij zij zijn aangesloten. Deze centralen moeten de organisaties er namelijk toe trachten te brengen in zodanige mate rekening met de bedoelde desiderata te houden, dat het voor een bepaalde periode gestelde uitgangspunt kan worden gerealiseerd. De centralen mogen echter geen dwingende voorschriften geven op basis van de macro-economische gegevens, omdat anders aan het vrije bedrijfstaksgewijze overleg geweld zou worden aangedaan.

De S.-E.R. wil ook het zwaartepunt van het toezicht bij het georganiseerde bedrijfsleven leggen en wel bij de Stichting van den Arbeid. Deze instelling zal moeten beoordelen of een afgesloten c.a.o. al of niet aan een nader onderzoek moet worden onderworpen om vast te stellen of deze kan worden goedgekeurd. De Stichting laat zich daarbij in algemene zin leiden door het halfjaarlijkse rapport van de S.-E.R. Zij zal ook met de bijzondere situatie van de bedrijfstak rekening moeten houden. Indien de c.a.o. niet nader wordt onderzocht, verkrijgt zij rechtsgeldigheid. Wordt de c.a.o. wel getoetst, maar stuit zij bij een gekwalificeerde meerderheid van de Stichtingsleden niet op bezwaren, dan dient zij alsnog rechtskracht te verkrijgen. Acht een gekwalificeerde meerderheid de c.a.o. niet acceptabel, dan wordt ze naar de partijen terugverwezen.

Het College van Rijksbemiddelaars wordt bij de toetsing betrokken, indien de Stichting niet tot een conclusie kan komen. Als het College beslist, dat het voorstel kan worden aanvaard, wordt de c.a.o. goedgekeurd. Bij het nemen van

de beslissing is het College niet gebonden aan aanwijzingen van de regering.

De verantwoordelijkheid van de overheid voor de loonvorming bestaat hierin dat zij kan ingrijpen als de geschetste procedure in feite de verwezenlijking van de doeleinden van het algemene economische beleid in gevaar dreigt te brengen. Zij zal de bevoegdheid krijgen een „loonpauze” af te kondigen van een maand, waarin de goedkeuring van c.a.o.'s wordt opgeschort. In die pauze vraagt de regering advies aan de S.-E.R. over de economische toestand. Als de organisaties ondanks deze loonpauze en het daarin plaatsvindend overleg met de regering niet bereid zijn zich aan de opvatting van de overheid aan te passen, zal de regering bevoegd zijn een loonstop af te kondigen of andere maatregelen te nemen. Door middel van een algemene aanwijzing zal zij het College in dat geval met de controle op de naleving van deze maatregelen belasten.

Dit is geen volledige weergave van het voorgestelde systeem, maar de kernpunten zijn genoemd. Duidelijk blijkt dat dit stelsel in tegenspraak is met het B.B.A. Zonder „wets”wijziging zal het dus niet kunnen worden ingevoerd. De belangrijkste afwijkingen zijn:

1. dat het publiekrechtelijke College van Rijksbemiddelaars als toetsingsorgaan wordt vervangen door de privaatrechtelijke Stichting van den Arbeid. Het B.B.A. kent de toetsingstaak echter nadrukkelijk toe aan het College en geeft de Stichting slechts een adviserende taak;

2. dat het College van Rijksbemiddelaars — voor zover het nog een taak heeft — niet gebonden is aan algemene aanwijzingen van de minister, maar zich slechts aan een rapport van de S.-E.R. behoeft te oriënteren;

3. dat de organisaties van werkgevers en werknemers bij het afsluiten van een c.a.o. niet gebonden zijn aan richtlijnen van het College van Rijksbemiddelaars, noch van de Stichting van den Arbeid, maar slechts overleg plegen met hun centralen;

4. dat de overheid slechts een „begeleidende” rol krijgt toebedeeld doordat zij alleen in noodsituaties in de loonontwikkeling kan ingrijpen.

In het voorgaande is slechts over c.a.o.'s gesproken. Over bindende loonregelingen zegt het advies, dat deze door het College kunnen worden vastgesteld, maar materieel in overeenstemming moeten zijn met de mening van de Stichting. Over het algemeen verbindend verklaren van c.a.o.'s zegt het advies niets. Uiteraard zal deze daad van wetgeving slechts door een orgaan met publiekrechtelijke bevoegdheden kunnen worden verricht. Ook een beschikking, waarbij een c.a.o. onverbindend wordt verklaard, kan slechts worden gegeven door een orgaan dat tot het verrichten van overheidsbestuursdaden bevoegd is. De conclusie moet luiden, dat het B.B.A. een ingrijpende wijziging moet ondergaan of door een nieuwe wettelijke regeling moet worden vervangen.

Weliswaar stelt art. 32 B.B.A., dat de minister de hem of de onder hem ressorterende instanties en ambtenaren toekomende bevoegdheden geheel of gedeeltelijk en voor-

waardelijk of onvoorwaardelijk aan organisaties uit het bedrijfsleven kan overdragen, maar het ligt voor de hand dat dit artikel niet bedoeld is om de minister geheel van zijn uiteindelijke verantwoordelijkheid te ontlasten. Het artikel zou kunnen worden toegepast om delegatie van bevoegdheden toe te passen, waarbij het gebruik maken van de bevoegdheden aan preventief of repressief toezicht van de overheid onderworpen zou blijven. Te allen tijde moet de minister zich tegenover het parlement voor de uitvoering van het B.B.A. kunnen verantwoorden. Indien alle bevoegdheden van de minister zouden vervallen, zou het B.B.A. in feite ophouden te bestaan. Bij het redigeren van art. 32 heeft de „wetgever” ongetwijfeld voor ogen gestaan een soepeler beleid mogelijk te maken, nadat de moeilijke economische situatie van na de bevrijding zou zijn overwonnen en het bedrijfsleven zijn overlegorganisatie in zoverre zou hebben opgebouwd, dat het dragen van medeverantwoordelijkheid voor het loonbeleid in grote mate mogelijk zou zijn. Overigens verlangt de S.-E.R. in zijn advies niet het overdragen van de bevoegdheid tot het geven van algemene aanwijzingen en richtlijnen of tot het algemeen verbindend verklaren van c.a.o.'s. Hij verlangt dat algemene aanwijzingen en richtlijnen voortaan achterwege blijven. Ook toepassing van art. 32 kan het B.B.A. dus niet redden resp. het voorgestelde systeem van loonvorming mogelijk maken.

Afgezien van de gesignaleerde, door het B.B.A. gevormde belemmering voor de invoering van het nieuwe loonstelsel, verdient de kwestie van de juridische grondslag en strekking van dit stelsel de aandacht. Regering en parlement zullen zich moeten bezinnen op de vraag of het stelsel in overeenstemming is met de ontwikkeling die de verhouding tussen staat en maatschappij en daarmee de verhouding tussen de publiekrechtelijke en de privaatrechtelijke sfeer te zien geeft. Er is een groei merkbaar naar een economische orde, die — als vele bestaande en mogelijke vormen van economische orde — zich tussen een centraal geleide volkshuishouding en een volslagen vrije ruilverkeershuishouding in bevindt. De westerse democratieën tasten naar een systeem van ordening van het economisch leven, dat de vrijheid van individu en groep zo weinig mogelijk aantast en tegelijkertijd door de normen van gezamenlijke verantwoordelijkheid voor het welzijn van allen wordt beheerst. Samenspel tussen de voor het algemeen belang verantwoordelijke overheid en de ter behartiging van bijzondere belangen optredende organisaties zal van deze economische orde het voornaamste kenmerk zijn. Gegeven het feit dat de beheersing van het loonpeil zowel onder de doeleinden als de instrumenten van de economische politiek zulk een belangrijke plaats inneemt, moet men toch stellen dat de primaire verantwoordelijkheid voor dit loonpeil niet aan van buiten de publiekrechtelijke sfeer opererende, met de behartiging van bijzondere private belangen belaste organisaties mag worden overgelaten. In de „économie concertée” zou een systeem van loonvorming in het kader van de p.b.o. meer voor de hand liggen.

's-Gravenhage.

A. L. DEN BROEDER.

(I. M.)

 N.V. SLAVENBURG'S BANK

Petroleum, goud en koude oorlog

Aardoliezorgen in de Sowjet-Unie.

In ons artikel „Het Russische petroleumoffensief” in „E.-S.B.” van 9 augustus 1961 hebben wij aandacht kunnen schenken aan een beschouwing van Dr. J. Joesten in „Die Zeit” van 17 juni 1960¹⁾ en aan het half mei 1961 gepubliceerde rapport „Russische olie in de koude oorlog” van de subcommissie voor binnenlandse veiligheid van de Amerikaanse Senaat. De uitdrukking „aardolie in de koude oorlog” is voor zover wij kunnen nagaan voor het eerst gebruikt in een artikel in het „Energienummer” van de N.R.Ct. van 12 mei 1960, waarin werd uiteengezet dat de Russen hun olie waren gaan gebruiken als wapen in de koude oorlog. In het oosten kent men onze economie aanzienlijk beter dan wij de communistische, zo werd gezegd, zodat het voor de Russen niet moeilijk was een van de zwakke punten erin, de energievoorziening van West-Europa, te ontdekken. Zou men erin slagen die energievoorziening aan splinters te slaan, dan zag het er voor de Westerse economie niet zo best uit.

Dat is een taal die moeilijk kan worden misverstaan! Beperkte men in dit artikel de activiteiten van de Sowjet-Unie nog tot West-Europa, de publicist Joesten meende ervan te mogen uitgaan dat het Sowjet-Russische olie-exportoffensief zich op een veel breder front bewoog en de laatste tijd vooral ook in Azië en Zuid-Amerika belangrijke successen had weten te boeken. Bij het export-offensief staat de Russen volgens deze schrijver een tweeledig doel voor ogen: 1. de Britse en Amerikaanse maatschappijen uit hun traditionele voorrangpositie te verdrijven en 2. afzet te vinden voor het toenemende olieoverschot. Hij stelt dat overschot voor 1960 op 23 mln. ton en spreekt daarbij als zijn wel zeer haastig gevormde mening uit, dat het op de markt werpen van een zo grote hoeveelheid olie een hoogst ongunstige invloed op de marktverhoudingen zal kunnen uitoefenen.

De schrijver gaat dan na in welke landen de Russische olie zoal wordt afgezet en besluit zijn beschouwingen op een min of meer dramatische wijze: dit alles is echter slechts een voorspel van het offensief, dat de vrije wereld in de komende jaren te wachten staat. Hij motiveert deze uitspraak aldus: „De Sowjet-Unie heeft immers een net van buisleidingen ontworpen teneinde het „tweede Bakoe”, zoals de nieuwe olievelden in het gebied van Wolga en Oeral genoemd worden, in verbinding te brengen met de afzetgebieden in het Westen”.

Wij zijn thans twee jaren verder en kunnen vaststellen dat, ondanks verhoogde Russische olie-exporten, de Britse en Amerikaanse maatschappijen hebben weten stand te houden. Met een enkel cijfer moge worden aangetoond hoezeer de exporten naar de vrije wereld zijn toegenomen: 1958: 9,5 mln. ton, 1959: 14,47 mln. ton, 1960: 20,57 mln. ton²⁾, 1961 meer dan 25 mln. ton. Deze cijfers hebben wij ontleend aan publikaties in „Petroleum Press Service”, welk goed ingelicht maandblad ons in het nummer van januari 1962 ook nog weet mede te delen, dat de Russische olie-export over 1960 225 mln. nieuwe

¹⁾ „De Sowjet-Unie als olie-exporteur”.

²⁾ In de door de heer Joesten genoemde 23 mln. ton waren leveringen voor de communistische satellietstaten inbegrepen.

roebels voor de Sowjet-Unie heeft opgeleverd. Van jaar tot jaar speelt de olie een grotere rol in de Russische uitvoer, zegt dit maandschrift, „as a means enabling the country to obtain counter-deliveries under bilateral trading agreements” (als een middel om het land aan leveringen te helpen uit hoofde van bilaterale handels-overeenkomsten).

Dit is een kant van de zaak die geheel aan de aandacht van de heer Joesten blijkt te zijn ontsnapt. Ook heeft hij er geen rekening mee gehouden dat de Russische dumping-politiek — leveringen tegen \$ 1 per vat, terwijl de prijs in de Perzische Golf \$ 1,65 is — heel wat verbittering in het Nabije Oosten heeft gewekt. Wel waren vandaar geen kapitaalgoederen te verkrijgen als uit het Westen, maar het paste toch niet in de Russische politiek om het Nabije Oosten geheel van zich te vervreemden.

Dan verschijnen er vlak na elkaar twee artikelen, waarin klaar en duidelijk tot uitdrukking wordt gebracht dat het Russische olie-exportoffensief zijn doel gemist heeft. Wij bedoelen in de eerste plaats het artikel „Verschuivingen op de wereldmarkt voor aardolie” van de hand van de oliecorrespondent van „The Financial Times” (21 februari 1962), waaraan wij ontleenen dat de N.A.V.O.-landen in het algemeen aan andere leveranciers de voorkeur geven dan aan de Sowjet-Unie. Noord-Afrika wordt verreweg de belangrijkste nieuwe leverancier. Wel betreft West-Europa zijn aardolie van een groeiend aantal maatschappijen buiten die welke altijd een voorrangpositie hebben ingenomen, maar de eerste moeten distributie-apparaten opbouwen, zodat zij haar prijzen slechts in beperkte mate kunnen verlagen. Hoewel er een groeiende concurrentie in West-Europa is — zo is het oordeel van de genoemde oliedeskundige —, behoeft men niet bevreesd te zijn voor de Russische olie.

En „We.” laat verder in een artikel in het „Handelsblatt” van 27 februari 1962 uitkomen dat de Russische olie-exportmaatschappij „Nefteexport” van een hoogconjunctuur in de uitvoer van olie, waarover men de laatste tijd veel heeft kunnen lezen, niet veel bemerkt schijnt te hebben. Fel verweerde deze maatschappij zich onlangs in de „Ekonomitsjes Kaja Gazeta” tegen de Westelijke verwijten, dat de Russische olie tegen dumpingprijzen op de wereldmarkt wordt afgezet en alzo een gevaar voor de Westelijke exporteurs vormt. Het is veeleer een feit, aldus het blad, dat de Westerse concerns met deze bewering slechts een reden hebben willen geven voor de verlaging van de prijzen van olie uit het Nabije Oosten, welke prijsverlagingen bedoeld waren om de Russische olie ernstig te treffen. In Italië zijn verder leveringen van aardolie gedaan tegen prijzen, die ruim \$ 6 beneden de vastgestelde prijzen lagen.

Anders dan Joachim Joesten en andere pessimistische beoordelaars van de situatie op de petroleummarkt maakt men zich in Moskou ernstig zorgen over een verdere verhoging van de olie-export. De mening van het Russische vaktijdschrift „Ekonomitsjes Kaja Gazeta”, „dat men er in de Sowjet-Unie geen belang bij heeft de algemene prijsstructuur op de wereldoliemarkt te verstoren”, geeft in wezen — aldus de genoemde medewerker aan het

„Handelsblatt” — een afspiegeling van de zwakke positie van de Russische aardolie in de wereld. Niet alleen zijn de produktiekosten in de Sowjet-Unie hoger dan in het Westen, maar bovendien is het Russische aandeel in de totale wereldexport aan het teruglopen. Nam de Russische export in de periode 1955 t/m 1959 slechts toe met 15 mln. ton, de Westelijke exporten zagen daarentegen in diezelfde tijd hun aandeel met 130 mln. ton stijgen („Handelsblatt” van 27 februari 1962).

Dit lijkt ons afdoende. De Sowjet-Unie is in economisch opzicht niet zo sterk als het vaak voorgeeft te zijn en wat velen in het Westen maar al te gemakkelijk aannemen. Hoe ver blijft zij bijv. achter bij het Westen en met name bij de Verenigde Staten wat de verlening van financiële hulp aan de onderontwikkelde gebieden betreft! In de periode 1954-1959 stelden de Westerse landen £ 6.404 mln. beschikbaar en de Wereldbank nog eens £ 909 mln., terwijl de communistische landen het niet verder wisten te brengen dan tot £ 858 mln. De Sowjet-Unie moest daarvan 75 pCt. voor haar rekening nemen („Westminster Bank Review”, London, november 1960). En toch zou de Sowjet-Unie deze landen zo gaarne in haar invloedssfeer betrekken!

Neen, de Sowjet-Unie is voor haar vele-jaren-plannen nog altijd afhankelijk van leveringen van industriële hulpmiddelen en andere produkten uit het Westen, getuige het onlangs afgesloten Brits-Russische handelsakkoord. In het „Wirtschaftsbericht” van de Vereinsbank in Hamburg van juli/augustus 1959 is een volledige lijst van de verlangde industriële „Produktionsanlagen” en „Ausrüstungsmaterialien” afgedrukt. Die leveringen moeten nochtans worden betaald met geld of met... goud, doch goud staat de Sowjet-Unie slechts zeer ongaarne af, zoals wij hieronder nog hopen te kunnen aantonen.

Hier staan wij dus voor het zwaarste Russische probleem. Geen geld, geen goederen, die de Sowjet-Unie toch zo bitter nodig heeft voor de eerstkomende jaren. En dan zou dit land een exportpolitiek willen voeren die een hecht georganiseerde wereldmarkt zou moeten ontworpen? Waarom laat het Westen zich toch telkens weer in een paniekstemming brengen?

De geheimzinnigheid rondom het Russische goud.

De sombere verwachtingen van de N.R.Ct. over een dreigende versplintering van de Westeuropese energievoorziening en van de heer Joesten over een onontkoombare ontwrichting van de Westerse petroleummarkten zijn niet in vervulling gegaan. Dit blijkt voor deze laatste geen beletsel te zijn om te blijven wijzen op de gevaren, die van Russische zijde dreigen voor de instandhouding der Westerse economie. Thans zijn het aardolie en goud die de scherpe wapens vormen voor de uiteindelijke zege op het kapitalisme.

Dr. Joesten doet deze uitspraak in een artikel in „Die Zeit” van 26 januari 1962, welk artikel aldus eindigt: „Het Russische goud blijft, evenals de aardolie, een grote onbekende voor de toekomstige wereldontwikkeling. Van beide delfstoffen heeft de Sowjet-Unie zich scherpe wapenen gesmeed voor de uiteindelijke zege op het kapitalisme”. Deze uitspraak wordt gegrond op een beschouwing van de hand van de Russische Minister van Financiën, Wassili F. Garboezow, in het tijdschrift „Kommunist” en op een publikatie in „Ekonomitsjes Kaja Gazeta”. In deze laatste publikatie wordt herinnerd aan de invoering van een nieuwe roebel per 1 januari 1961, waarmee o.a.

werd bereikt dat voortaan de exporten niet langer verliezen zouden opleveren.

Verder was deze invoering een eerste stap naar een volledige convertibiliteit. De veronderstelling dat de roebel zich dank zij een toenemende goudproduktie en goudreserve op deze weg bevindt, wordt reeds jarenlang door Angelsaksische deskundigen gedaan. Van die zijde wordt de Russische goudreserve op niet minder dan \$ 8 mrd. geschat, waarbij nog komt dat ze veel minder belast is dan de Amerikaanse voorraad die voor driekwart gebonden is als dekking van banktegoeden of van kortlopende schuldpapieren in handen van buitenlanders. Tot convertibiliteit van een door goud gedekte roebel zou met één pennestreek kunnen worden besloten.

Dat de roebel zich aangordt tot de strijd met de dollar laat zich ook aflezen uit het artikel van de heer Garboezow, waarin een onverholven minachting voor de dollar tot uitdrukking wordt gebracht, terwijl voorspeld wordt dat de goudprijs „in de naaste toekomst” van \$ 35 op \$ 50 per ounce zal worden gebracht. Dat zou een devaluatie van de dollar met 43 pCt. betekenen. Wij moeten er hier de aandacht op vestigen, dat de Russen op 4 juni 1947 een decreet hebben uitgevaardigd, waarbij alle inlichtingen omtrent de Russische valutafondsen tot de hoogste staatsgeheimen werden gerekend. In feite bestond er reeds sinds 1937 een volstrekte geheimhouding betreffende goudproduktie en goudreserve. Het Westen heeft dus sindsdien met schattingen moeten werken, die vaak sterk uiteenliepen, zoals wij nog zullen zien.

De heer Oscar L. Altman, adviseur in het research-and statistics-department (hij was tot 1954 aan het Internationale Monetaire Fonds verbonden), schreef een zeer belangrijk artikel „Russian Gold and the Ruble” in „Staff Papers” van het I.M.F. van april 1960, waarin hij o.a. becijferde dat de Russische goudreserves eind 1959 geschat moesten worden op \$ 4,0 mrd. tot \$ 6,5 mrd. Prof. R. Kerschagl te Wenen stelt in een artikel „Kehrt die U.d.S.S.R. zur Goldwährung zurück?” in „Metallzeit-schrift für Technik, Industrie und Handel”, februari 1961, de vraag, of de Sowjet-Unie terug wil naar de gouden standaard en meent die vraag ontkennend te moeten beantwoorden. Naar zijn mening heeft het land daarvoor geen goud genoeg, maar veel sterker spreken naar zijn mening de sociale en politieke factoren. „Stabiles Geld bedeutet persönliche Unabhängigkeit” en daar is men in een land als de Sowjet-Unie nog lang niet aan toe. Hij noemt het fantastisch geschrijf om te menen, dat de Sowjet-Unie \$ 8 tot 10 mrd. aan goud zou bezitten en $\frac{1}{3}$ van de wereldproduktie voor haar rekening zou nemen. Het goudbezit kan naar zijn mening niet meer dan \$ 2 à 3 mrd. zijn, wat waarschijnlijk nog te hoog gegrepen is (produktie \$ 4 tot 5 mrd., goudverkopen \$ 1,0 tot \$ 1,5 mrd.).

Stalins goud contra Marshall-plan.

Bij het lezen van Dr. J. Joestens jongste beschouwing werden wij herinnerd aan een artikel van Dr. Charles Prince onder bovenstaande titel in „United Nations World” van maart 1948, waaruit wij hebben kunnen vernemen dat Generaal Andrei A. Zhadanov had uitgesproken dat „de Sowjet-Unie alles wat in haar macht ligt, zal doen om het Marshall-plan te verijdelen”. Er werd een goudstrategie ontwikkeld tot het tenietdoen van het Marshall-plan „door stabilisering van de roebel op een goudbasis”. De Sowjet-Unie zou een hecht roebelgebied binnen haar

grenzen en in de rest van de wereld kunnen vestigen. Indien de roebel een vaste goudwaarde zou krijgen, zou deze afdoende met de dollar kunnen concurreren en zeer zeker het pond sterling op belangrijke markten kunnen verdringen. Deze handelwijze zou het huidige monopolie van de dollar in de internationale goederenruil bemlemmeren en tenslotte de prijsstructuur van de internationale markt kunnen treffen.

Er staan in dit artikel nog meer belangwekkende bijzonderheden die wij echter kunnen laten rusten om de eenvoudige reden, dat de bedreiging van Generaal Zhadanov om de Verenigde Staten voort te stuwen naar de depressie, welke het Russisch Instituut voor Wereld Economie onvermijdelijk heeft genoemd, niet tot uitvoering is gebracht. De Sowjet-Unie kon en moest haar goud op heel andere wijze gebruiken, ook al gaf men nog zo hoog op van de in eigen land geproduceerde hoeveelheden goud.

Goudverkopen.

Algemeen vermoedde men vroeger — aldus de Londense correspondent van de „Neue Zürcher Zeitung” in het nummer van 26 juni 1960 — dat de Sowjet-Unie met haar goudverkopen politieke doeleinden nastreefde; nu neigt de financiële wereld meer tot de opvatting dat deze goudliquidaties bijna uitsluitend bedoeld zijn tot dekking van tijdelijke betalingsbalanstekorten vis-à-vis de Westerse landen. Dit zal vermoedelijk wel altijd zo zijn geweest en ook zo blijven.

Van 1945-1952 waren deze goudverkopen relatief gering en bereikten ongeveer 1 mln. troy ounces per jaar. In 1953 namen zij een grote vlucht (grote eigen behoefte aan hout, slechte graanoogst; de goudliquidatie bedroeg toen 4 mln. t.o.). Wel liepen de goudverkopen over 1954 en 1955 weer terug, maar daarna trad een sterke stijging in: 1956: 4,3 mln.; 1957: 7,5 mln.; 1958: 6,0 mln.; 1959: 7,5 mln. De Russen gebruikten dit goud om de tekorten op de betalingsbalans met Westelijke landen te dekken. Tegenover hun nog steeds grote behoeften aan metalen, machines en chemicaliën staat geen adequaat aanbod van industriële exportproducten, die wat prijs en kwaliteit betreft, voor de westelijke markt in aanmerking komen, terwijl ook graan, hout en olie slechts in beperkte hoeveelheid voor export beschikbaar zijn.

De bewering dat de communisten de goudreserves willen gebruiken om op een gegeven moment de Westerse economie te desorganiseren, komt Prof. F. Friedensburg, Berlijn, weinig geloofwaardig voor; haar politieke doeleinden kan de Sowjet-Unie ongetwijfeld op andere wijze efficiënter verwezenlijken. Prof. Friedensburg is o.a. de schrijver van „Der Aufstieg der Sowjetischen Bergbauleistung und seine aussenwirtschaftliche Bedeutung”, 1958 en met Prof. F. Baade leider van een groep van deskundigen bij de samenstelling van een pas verschenen, 400 blz. druks omvattend, rapport betreffende de Westduitse brandstoffenvoorziening. Wij kunnen ook nog herinneren aan het in 1959 afgesloten Brits-Russisch handelsverdrag waarbij overeengekomen werd dat Engeland aan de Sowjet-Unie zou leveren: machines en machine-onderdelen voor de chemische industrie, walswerken, machinefabrieken, bouwwerken, elektrische en kabelindustrie, papier- en voedingsmiddelenindustrie enz., alsmede allerlei verbruiksgoederen als motorrijtuigen, textiel, lederwaren enz., enz.

Beleg modern - beleg in

INTER
UNIE

N.V. Internationale Beleggings Unie „Interunie”, Postbus 617, Den Haag

(I. M.)

Om deze aankopen te kunnen voldoen, zal er, na aftrek van leveringen van Russische zijde, goud nodig zijn omdat er van verlening van handelskredieten als waarom de Sowjet-Unie blijft vragen, waarschijnlijk niet veel zal komen. Veel goud zal er zelfs nodig zijn, al is men de laatste tijd de goudverkopen gaan beperken, wat weer allerlei geruchten heeft doen ontstaan.

„The Wall Street Journal”, New York, had in het nummer van 17 augustus 1957 naar voren gebracht dat er geen reden is om aan te nemen, dat de Russische regering erop uit zou zijn, haar goud te gebruiken om wanorde in de Europese valuta's te scheppen. In het verleden was hiertoe ruimschoots de gelegenheid. Moskou heeft hiervan nooit gebruik gemaakt. Ook de zeer bekende autoriteit op dit gebied, Dr. Paul Einzig, gelooft niet dat de Russische goudpolitiek erop gericht zou zijn, de Westerse economie in gevaar te brengen. Indien — zo zegt hij in een artikel in „Optima”, Johannesburg, augustus 1959 — de Sowjet-regering uit sabotagedaden economisch of politiek voordeel zou kunnen trekken, zou zij waarschijnlijk niet voor zulk een strategie terugschrikken. Tot dusverre is er nog geen bewijs geweest voor de hierbedoelde transacties.

De heer Altman zegt op blz. 437 van „Staff Papers” dat, hoewel de koude oorlog reeds langer dan tien jaren heeft geduurd, de U.S.S.R. geen agressieve goudpolitiek heeft gevoerd en voert daarvoor 5 redenen aan:

1. de Sowjet-Unie wilde een grote goudreserve vormen;
2. noodzakelijke importen moesten worden betaald;
3. men erkent in de Sowjet-Unie dat de Verenigde Staten en West-Europa over grote financiële hulpbronnen beschikken, die waarschijnlijk groter zijn dan de Russische;
4. ontwrichting voor langere tijd van de Westerse economie zal niet kunnen worden bewerkstelligd, „even if it spent substantial amounts”;
5. ook al zou het Westen afzetgebieden verliezen, dan zou de Sowjet-Unie er toch niet aan kunnen denken op grote schaal te gaan exporteren, „unless it itself expected to benefit substantially from imports”.

Men zal moeten erkennen dat deze argumenten hout snijden.

Boze verwachtingen.

Ondanks dit alles zijn er toch altijd personen te vinden die zich geroepen achten om alarm te slaan. Zo bijv. niemand minder dan de voorzitter van de Amerikaanse raad van de Internationale Kamer van Koophandel, de heer Phil Cortney, die in „Times” van 6 juli 1959 verklaarde dat naar zijn mening de goudvoorraad van de Sowjet-Unie „een geheim wapen” is, dat op het geschikte ogenblik tegen het Westen zal worden gebruikt. Hij drong er op aan dat de Westerse staatslieden aandacht aan de Russische goudpolitiek zullen geven. Hij had een bezoek aan het Instituut voor Wereldhandel en Internationale

betrekkingen der Sowjet-Unie gebracht en op een vraag, waarom de Russen kredieten wensten, terwijl zij toch over een grote en steeds groeiende voorraad aan goud beschikken, ten antwoord gekregen: „Bent U niet van mening, dat op een markt waar de koper verondersteld wordt baas te zijn, deze ook het recht heeft om zijn voorwaarden op te leggen?”

Naar Cortney's oordeel is de beste schatting van produktie en voorraad 12 à 15 mln. ounces (340.000 tot 450.000 kg) per jaar en \$ 8 à 9 mrd. Prof. Friedensburg komt voor de produktie over 1959 niet tot een hogere schatting dan 300.000 kg. Volgens Cortney potten de Russen goud op uit speculatie op een verhoging van de goudprijs, verder uit overwegingen van macht en prestige en tenslotte ter voorbereiding van een plan tot ontwrichting van het geldstelsel van de vrije wereld. Dat er één vierde reden zou zijn: het in diskrediet brengen van het goud, acht hij onaannemelijk („Le Monde”, 9 september 1959). Aan de verschijning van dit artikel was de publikatie voorafgegaan van een beschouwing in de „New York Post” van de bekende medewerkster van dit blad, Sylvia Porter, waarin naar voren was gebracht dat binnen een halfjaar een economische spoetnik zou worden afgeschoten, een roebel-spoetnik, waarbij gedacht wordt aan een omvorming van het geldsysteem in die zin, dat het internationale aanzien van de roebel met een geweldige klap wordt vergroot. Hetgeen uiteraard de bedoeling heeft de goudglans van de Amerikaanse dollar een tikje door het Russische slijk te halen (Vrij Nederland, 1 augustus 1959).

Alman nam als uitgangspunt voor zijn zeer belangwekkende beschouwingen in „Staff Papers”, welke wij al eerder hebben gememoreerd, de vrees van tal van schrijvers dat een convertibele roebel gelijk zou staan met een monetaire spoetnik. Wij zijn thans bijna drie jaren verder na de verschijning der hierbedoelde artikelen, zonder dat er zich door toedoen van de Sowjet-Unie op financieel gebied dramatische handelingen hebben voorgedaan. Premier Chroestsjov heeft blijkbaar te grote zorgen aan zijn hoofd dan om zich in financiële avonturen te willen begeven.

Waarom doet de Sowjet-Unie niets?

Ook Sulzberger, die deze vraag stelt in een artikel in „The New York Times” van 2 november 1960, gelooft niet dat de Russische goudschat meer kan bedragen dan \$ 4 mrd., waarvan de Sowjet-Unie gebruik zal moeten maken voor de per 1 januari 1961 in te voeren roebel, die harder zal moeten zijn dan de dollar. Maar de roebel

wordt niet convertibel, noch zal de goudvoorraad in de politieke oorlog gebruikt worden. Het goud moet dienen als theoretische grondslag voor de roebelcirculatie en om handelsschulden te dekken.

Waarom trachten de Russen de ietwat moeilijke financiële situatie in het Westen (sterke afvloeiing van Amerikaans goud) niet uit te buiten? Het antwoord daarop moet tegenover krachtige en ervaren financiële autoriteiten, zoals die van het Federal Reserve System in de Verenigde Staten, van de Bank of England en van het Internationale Monetaire Fonds, mensen die nauw kunnen samenwerken als het erop aan komt. Maar bovendien hebben de Russische machthebbers te maken met een eigen publiek, dat spoedig verontrust is en „in de goederen” zal vluchten, als het bemerkt dat de regering in goud gaat „speculeren”. Er heerst toch al grote economische ontevredenheid onder het Russische volk, dat de afmetingen van zijn armoede veel beter beseft dan ooit te voren, nu het meer aan de weet is gekomen omtrent de levensgewoonten buiten het eigen land. De grote meerderheid der Amerikanen bezit een auto, de Russische arbeiders moeten het met een fiets doen.

In een knap artikel in „The Nation” van 14 april 1962 over het verschil in opvattingen over de communistische tactiek tussen Russen en Chinezen wordt gezegd dat het de huidige generatie van Russen om een snelle verbetering van de levensstandaard te doen is. Haar vizioenen hebben betrekking op verbruiksgoederen in grote hoeveelheid, op woningen, wereldreizen. Over twintig jaar zullen de Russen conservatieven zijn, misschien zelfs zakenlieden. Premier Chroestsjov weet dit maar al te goed en laat zijn politieke koers erdoor bepalen. Vreedzaam naast elkaar bestaan van het Sowjetblok en de kapitalistische wereld is wat hij nastreeft.

Zo moge dan onze conclusie zijn dat de Sowjet-Unie er zich naar alle zekerheid voor zal hoeden, om gevaarlijke financiële experimenten te gaan ondernemen en wel, omdat het daar lang niet sterk genoeg voor is, verder omdat het een machtige tegenstand zou oproepen, waardoor de Sowjet-Unie wellicht ernstiger zou worden benadeeld dan het Westen en tenslotte omdat het spanningen teweeg zou brengen in het eigen volk, die wel eens zeer, zeer moeilijk bedwongen zouden kunnen worden. Alles bijeen genomen zullen wij dus de zienswijze van Dr. J. Joesten zeer moeilijk tot de onze kunnen maken.

Haarlem.

F. S. NOORDHOFF.

Europa-bladwijzer

No. 16b

Algemeen.

De lange duur van de onderhandelingen geeft de Britten volop gelegenheid de Gemeenschappelijke Markt nader te bestuderen. Dit wordt bevestigd door het verschijnen van „Common Market Law - Texts and Commentaries”, geschreven door twee Londense „barristers”: Alan Campbell en Dennis Thompson (Stevens & Sons, London, Sijthoff, Leiden en Rothman & Co., New Jersey, XXII + 487 blz., 1962). De schrijvers hebben gepoogd in de eerste plaats na te gaan wat het E.E.G.-Verdrag en zijn uit-

voeringsverordeningen voor de Britse praktijkjurist zullen betekenen indien Groot-Brittannië lid zal worden van de E.E.G. De inhoud van het werk is grotendeels beschrijvend, waarbij ook veel aandacht is besteed aan de bestaande nationale wetgeving op gebieden waar het Verdrag zijn invloed zal doen gelden. De waarde van het werk ligt dan ook in de eerste plaats in het feit, dat het dient als wegwijzer waardoor het ook voor de Nederlandse praktijkjurist van belang is.

Engelands „waking up to Europe” wordt ook ingeleid

met het verschijnen van het eerste Engelse tijdschrift, gewijd aan vraagstukken betreffende de Gemeenschappelijke Markt, de *Journal of Common Market Studies* onder redactie van Uwe Kitzinger. In het „editorial” wordt uitdrukkelijk vermeld dat het Journal voor noch tegen de toetreding van Groot-Brittannië tot de Gemeenschappelijke Markt is. Het wil zijn een „forum of high-level exchanges between scholars and policy-makers in different fields”, zodat men zich er in de eerste plaats op richt „to play midwife to Common Market studies in the English-speaking world”.

De eerste bijdrage is een inleidend artikel over „The Court of the European Communities” van de hand van *J. F. McMahon* (blz. 1-22), waarin deze in vogelvlucht de bevoegdheden en samenstelling van het Hof, de te volgen procedure voor het Hof en de rechtsbronnen waaruit het Hof kan putten behandelt. Ook verwijst hij naar enkele interpretatieregels welke uit de reeds ontstane jurisprudentie van het Hof blijken en naar de verhouding tussen nationaal (speciaal Engels) recht en het Gemeenschapsrecht. Interessanter is het artikel van *Dr. Gerda Zellentin*, die over een ander E.E.G.-orgaan: „The Economic and Social Committee”, schrijft (blz. 22-28). Zij stelt, dat het Comité in steeds sterkere mate een „economisch” parlement wordt, met een tripartite samenstelling — werkgevers, werknemers en de „derde” groep bestaande uit vertegenwoordigers van de landbouw, van het vervoer, van de consumenten en van de middenklassen —, zodat daardoor het Europese Parlement in de huidige ontwikkeling dreigt te worden overschaduwd „by the direct representation of the large interest groups which claim to be closer to the concerns of their members”. De nieuwe Journal is speciaal ook bedoeld voor hen die als bedrijfsjurist, industrieel of bankier in de praktijk bij het functioneren van de Gemeenschappelijke Markt betrokken zullen zijn. Dat blijkt uit de drie volgende artikelen van de eerste uitgave. In „Restrictive Practices Legislation: an industrial view” geeft *C. P. Cottis* een beschouwing over de Britse kartelwetgeving en de invloed van de nieuwe „Europese” kartelwetgeving daarop in geval van toetreding van Groot-Brittannië (blz. 29-39). Eveneens geheel op de praktijk gericht is: „Implications for the operations of the firm” door *John Pinder* (blz. 40-55), waarin deze in het algemeen de gevolgen van Groot-Brittannië's toetreden voor Britse export- en importbedrijven nagaat. Veel meer gespecialiseerd daarentegen is de bijdrage van *A. E. Jasay* over „Fiscal harmonization and British company earnings” (blz. 56-66).

In „Fallacies in the Community's transport policy” levert *D. L. Munby* kritiek op verschillende aspecten van het Memorandum van de Commissie over een gemeenschappelijke vervoerspolitiek van april 1961, met name op het voorstel van de verplichte publikatie van maximum- en minimumprijzen (blz. 67-78). Hij breekt een lans voor een zo groot mogelijke vrijheid voor het vervoer omdat „attempts to Strait-jacket transport by licencing systems and by control of charges can only damage economic development and hamper the growth of flexible transport systems”.

Tenslotte is opgenomen van *T. Balogh*: „Africa and the Common Market” (blz. 79-112), welk artikel reeds uitvoerig in bladwijzer 16a is besproken.

In Nederland valt niet de verschijning van een nieuw tijdschrift te vermelden, doch wel de eerste twee publikaties van een serie. Onder redactie van Prof. Dr. I. Samkalden heeft het Europa-Instituut te Leiden de zorg op

zich genomen voor een nieuwe reeks *Europese Integratie*, welke wordt uitgegeven bij A. W. Sijthoff, eveneens in Leiden, en hoofdzakelijk geschriften zal bevatten over actuele onderwerpen. De eerste twee publikaties zijn ontstaan uit voordrachten voor de Europese Studiegroep. Het eerste boekje is van de hand van *Prof. Ernst Steindorff*. Deze geeft zijn visie op verschillende aspecten van de verticale prijsbinding zoals deze beïnvloed wordt door de kartelbepalingen in het E.E.G.-Verdrag onder de titel „Problèmes des prix imposés dans le marché commun”. De naam van het tweede geschrift: „Twee zienswijzen op het Europese ambt”, is ontleend aan een lezing van *Mr. G. J. Balkensteen* en de reactie daarop van *Prof. Dr. I. Samkalden*.

Eveneens over de rechtspositie van de Europese ambtenaar gaat het boek van *Clemens*: „Der Europäische Beamte und sein Disziplinarrecht” in de serie „European Aspects” (Sijthoff 1962, XXXVII + 392 blz.), waarvan een bespreking het kader van deze bladwijzer te buiten gaat.

Volgens art. 172 van het E.E.G.-Verdrag kunnen de door de Raad krachtens de bepalingen van het Verdrag vastgestelde verordeningen volledige rechtsmacht verlenen wat betreft de sancties, die daarin zijn opgenomen. In „La sanction des infractions aux règlements de la C.E.E.” analyseert *J. de Précigout* verordeningen no. 11 en no. 17 (de enige verordeningen welke tot dusver sanctiebepalingen bevatten). Hij gaat na op welke overtredingen een sanctie gesteld kan worden en zet de aard van deze sancties uiteen. Men kan zich met de schrijver erover verbazen, dat het E.E.G.-Verdrag, in tegenstelling tot het E.G.K.S.-Verdrag, de voorwaarden waaronder geldboeten en/of dwangsommen zullen worden opgelegd en de beslissing over het geven van volledige rechtsmacht aan het Hof geheel aan de Raad of de Commissie buiten iedere verdragsbepaling om, heeft overgelaten.

In *Journal des Tribunaux* van 27 mei 1962 (77e jrg., no. 4364, blz. 345-349) bespreekt *Gérard Rasquin*, attaché bij het Hof van Justitie van de Gemeenschappen, het additioneel reglement van het Hof (gepubliceerd in het Publikatieblad van de Gemeenschappen, 5e jaargang, no. 34, 5 mei 1962 en in werking getreden op diezelfde dag). Het reglement bevat voorzieningen op drie bijzondere onderwerpen — rogatoire commissies, de toelating om kosteloos te procederen en de aangifte van de schending van de eed der getuigen en deskundigen. Het Hof kon deze bepalingen alleen vaststellen in overleg met de lid-staten, omdat de tenuitvoerlegging van deze bepalingen moet geschieden in samenwerking met de regeringen der lid-staten. De langdurige onderhandelingen die het vereiste overleg meebracht maakten de regeling bij een apart, additioneel reglement noodzakelijk. De schrijver behandelt ten aanzien van elk onderwerp de inhoud van de bepalingen en de vorm en aard van de gekozen samenwerking tussen de gemeenschap en het Hof.

Ook over het juridisch statuut van het Europese Parlement werd onlangs geschreven en wel door *G. van Ouden-hove* in het *Tijdschrift voor Bestuurswetenschappen en Publiek Recht* van januari/april 1962 (17e jrg., no. 1-2, blz. 48-55). In dezelfde aflevering trof *Prof. Dr. E. van Bogaert* een „vergelijking tussen het verdrag van de Benelux Economische Unie en het verdrag van de Europese Economische Gemeenschap” (blz. 24-31), waarin hij tot de logische slotsom komt dat de Benelux-Unie geheel in de Gemeenschappelijke Markt zal opgaan, wanneer deze laatste eenmaal in werking zal zijn getreden.

In het *Maandblad voor Belastingrecht* heeft Mr. H. ter Heide niet ten onrechte aandacht gegeven aan art. 12 van het E.E.G.-Verdrag en zijn betekenis voor het tarief van invoerrechten van 1 maart 1960 (no. 3, januari 1962, blz. 52-55). Vergelijking van dit nieuwe tarief met hetgeen tevoren gold doet namelijk zien, dat er enkele verhogingen hebben plaatsgevonden. De vraag rijst, of die verhogingen in strijd zijn met de geciteerde bepaling uit het Verdrag, welke luidt: „De Lid-Statens onthouden zich ervan onderling nieuwe in- en uitvoerrechten of heffingen van gelijke werking in te voeren en de rechten en heffingen te verhogen welke zij in hun onderlinge handelsbetrekkingen toepassen”. De schrijver bespreekt nu in het bijzonder de vraag, of belanghebbenden zich bij de Tariefcommissie tegen een eventuele inbreuk op art. 12 zouden kunnen verzetten. Daarbij speelt dan natuurlijk een rol de andere vraag, of art. 12 een zgn. rechtstreeks werkend karakter heeft en of, indien aan dit laatste zou kunnen worden getwijfeld, het noodzakelijk is voor de bevoegde rechter om overeenkomstig art. 177 van het E.E.G.-Verdrag de interpretatieve beslissing van het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen in Luxemburg in te roepen. Niet alleen de gewone burgerlijke rechter, maar ook verschillende administratieve rechters, zoals het College van Beroep voor het Bedrijfsleven en nu ook de Tariefcommissie komen, zoals uit het artikel van Mr. Ter Heide blijkt, met het Europese recht in rechtstreekse aanraking.

Op welke gebieden zullen de artikelen van het E.E.G.-Verdrag, die betrekking hebben op de harmonisering van nationale wetgevingen het eerst worden toegepast? Op 28 november 1961 nam de Raad van Ministers een besluit over het voorafgaand overleg inzake de totstandbrenging van wettelijke en administratieve bepalingen in de lid-staten op het gebied van het vervoer. Deze beschikking betreft echter nog slechts de procedure bij de totstandbrenging van nationale voorschriften en geeft geen oplossing voor bestaande of toekomstige verschillen. Meer en meer zullen echter in de lid-staten geldende wettelijke voorschriften worden ingeroepen bij processen voor rechterlijke colleges in andere lid-staten. Naar internationaal privaatrecht kunnen deze buitenlandse voorschriften geen toepassing vinden, indien die toepassing in strijd zou komen met de openbare orde in het land waar toepassing wordt gevraagd. Dit begrip „openbare orde” wordt niet in alle lid-staten op gelijke wijze verstaan. Hieraan en aan de mogelijkheid om via de artikelen 100 tot 102 van het E.E.G.-Verdrag deze verschillen uit de weg te ruimen wijdt Dr. J. H. von Brunn uit Frankfurt onder de titel: „Der europäische ordre public” een belangwekkende beschouwing in de *Neue Juristische Wochenschrift* van 30 mei 1962 (blz. 985-989).

Twee artikelen van geheel verschillende inhoud worden in de *Revue Hellénique de Droit International* van 1961, nos. 1-4 (blz. 60-91 en 138-147) gewijd aan de Europese Gemeenschappen. Stelios Castanos schrijft over: „Les nouveaux principes du fonctionnalisme dans la C.E.C.A.”. Het is een vergelijkende studie waarin de schrijver, uitgaande van de leer die Prof. Scelle heeft ontwikkeld in zijn „Précis de droit des gens” omtrent de „dédoublement fonctionnel”, enkele karakteristieke verschijnselen van het E.G.K.S.-Verdrag onder de loep neemt. Met „dédoublement fonctionnel” wordt hier het verschijnsel bedoeld, dat door een internationale overeenkomst verplichtingen gelegd kunnen worden op nationale administratieve organen, die reeds overeenkomstige bevoegdheden aan de eigen

nationale wetgeving ontlenu. Een voorbeeld van dit soort bepalingen vindt men in de artikelen 11 tot 14 van de Verordening no. 17 van de E.E.G., waarin aan nationale overheden bevoegdheden worden verleend tot het inwinnen van inlichtingen bij individuele ondernemingen terzake van mededingingsbeperking. De Nederlandse ambtenaren van het Ministerie van Economische Zaken ontlenu soortgelijke bevoegdheden aan de Wet economische mededinging. Dit verschijnsel van de „dédoublement fonctionnel” beschouwt de schrijver als een stadium in het integratieproces. Een vroeger stadium wordt gevormd door de bepalingen in internationale overeenkomsten, die wel wederzijdse verplichtingen tussen staten in het leven roepen, maar in het geheel niet aangeven door welke administratieve organen de vervulling van die verplichtingen moet worden verzekerd. Een volgend stadium wordt gevormd door de bepalingen in een internationale overeenkomst, die rechtstreekse verplichtingen in het leven roepen of rechten toekennen aan natuurlijke of rechtspersonen en die de vervulling van die verplichtingen en de handhaving van die rechten door een internationale administratie doen geschieden. Het doel van het opstel van Castanos is aan te geven, hoever nu het E.G.K.S.-Verdrag uit het oogpunt van de voltooiing der integratie uitsteekt boven andere internationale overeenkomsten, gelijk het Statuut van de Raad van Europa of de Organisatie voor Europese Economische Samenwerking.

In hetzelfde nummer onderzoekt Jean Bourloyannis-Tsangarides (blz. 138-147) het rechtskarakter van de beslissingen van de Raad en de Commissie van de Europese Economische Gemeenschap. Hij stelt vast, dat anders dan de algemene beschikkingen van de Hoge Autoriteit van de E.G.K.S. de verordeningen van de Raad of de Commissie in de Europese Gemeenschap wetskracht hebben. Ten aanzien van de richtlijnen die, naar de schrijver meent, meer dan de verordeningen door het Verdrag worden gebruikt ter verwezenlijking van de doeleinden van de Gemeenschappelijke Markt, is het rechtskarakter minder gemakkelijk te bepalen. „L'instrument des directives est très souple et polyvalent”. Als regel vormen de richtlijnen niet zelf dwingend recht, maar fungeren zij als de grondslag voor bindende nationale voorschriften. Ziet men evenwel naar art. 101 van het Verdrag, dan leest men daar, dat na de nodige voorbereidingen de Raad in het geval, dat wettelijke bepalingen van een der lid-staten de mededinging op de Gemeenschappelijke Markt vervalsen en daardoor een verstoring (distorsie) in het leven roepen, de nodige richtlijnen vaststelt om deze distorsie uit de weg te ruimen. Hier denkt men door de richtlijn toch blijkbaar het gewenste effect te bereiken. Hoe kan dat zo, vraagt de schrijver, wanneer de richtlijn nationale wettelijke bepalingen niet vermog aan te tasten? Er zijn twee oplossingen: „ou considérer qu'au lieu des directives dans les cas de l'article 101 on doit émettre des règlements, ou bien donner aux directives une telle portée qui leur permette de modifier ou abroger les lois communes existantes dans les Etats membres de la Communauté”. Ten aanzien van de beschikkingen doen zich soortgelijke moeilijkheden niet voor. Deze komen binnen de Gemeenschappen overeen met administratieve, individuele besluiten en beschikkingen, die men in het recht van alle lid-staten kent.

Beschouwt Tsangarides de vormen waarin het „Europees” beleid zich manifesteert, in het artikel van Norbert Lochner in het *Zeitschrift für die gesamte Staatswissenschaft* (118. Band, Heft 1, januari 1962, blz. 35-62) wordt

de inhoud van enkele integratiebegrippen die tot dit Europese beleid moeten voeren, onderzocht. „Was bedeuten die Begriffe Harmonisierung, Koordinierung und Gemeinsame Politik in den Europäischen Verträgen?“. Bij de uitvoering der verdragen blijken deze begrippen dikwijls aanleiding tot moeilijkheden te geven, omdat er geen overeenstemming bestaat over de interpretatie of de onderlinge gradatie. In drie delen wordt het vraagstuk systematisch en zeer grondig onderzocht. In deel I worden min of meer „gelijkluidende“ termen naast elkaar gezet en in de vier talen vergeleken. Inderdaad blijkt hieruit een zeer arbitrair gebruik der woorden, waarbij een begrip de ene keer zus, en de andere keer zo wordt vertaald. Bij zijn evaluatie der begrippen wijkt Lochner in het bijzonder af van de definities die worden gegeven in het commentaar van Wohlfahrt c.s. Deel II houdt in een waardering der begrippen naar de mate waarin integratie moet worden nagestreefd (een Intensitätsabstufung). Lochner komt tot een indeling waarbij hij coördinatie en harmonisatie als min of meer gelijkwaardige begrippen onderscheidt van eenmaken en gemeenschappelijke politiek, die een iets engere samenwerking zouden vereisen. Erg veel onderscheid kan hij echter niet vinden tussen de verschillende termen. De definitie die tenslotte in deel III wordt vastgesteld aan de hand van een opsomming van tien wezenlijke elementen van het begrip, kan van toepassing zijn op eigenlijk alle termen die in het Verdrag voorkomen. De slotsom van Lochners beschouwing is dan ook, dat alle behandelde begrippen in wezen hetzelfde betekenen en dat de mate waarin integratie wordt opgedragen door de ene of de andere term, veeleer moet worden afgeleid uit de doeleinden van het verdrag en de verdere bepalingen op elk afzonderlijk gebied. Voor een zo grondig en zorgvuldig onderzoek een conclusie, die op het eerste gezicht wel wat weinig reliëf vertoont, doch tenslotte wil de schrijver aan zijn onderzoek geen te grote betekenis hechten. Het is slechts een „Beitrag zu Entzuberung“ van het begrip harmonisering.

Claude Lasalle schrijft in *Le Droit Européen* (januari 1962, blz. 1-6) over „L'Assemblée parlementaire Européenne et la procédure de conclusion de l'Accord d'association de la Grèce à la CEE“ (zie ook Europees Parlement, Rapport Batista, Doc. 61, 1961-62): Tussen het Europees Parlement en de Raad van Ministers is een competentieconflict over de toepassing van art. 238 van het Verdrag ontstaan naar aanleiding van de gevolgde procedure bij de sluiting van het associatieverdrag met Griekenland. Volgens de bijzondere commissie van het Parlement had de Raad van Ministers dit Verdrag niet behoren te ondertekenen alvorens het Parlement geraadpleegd te hebben, zoals art. 238 dat voorschrijft. De Raad was daarentegen van mening, dat raadpleging pas behoefde te geschieden na ondertekening. Met het oog daarop had de Raad tegenover de Griekse regering het voorbehoud gemaakt, dat de Gemeenschap zich pas definitief kan verbinden, nadat de door art. 238 voorgeschreven formaliteiten, d.w.z. de raadpleging van het Parlement, waren vervuld. Lasalle geeft een overzicht van de (inderdaad dwingende) juridische en politieke gronden, waarop het Europese Parlement zich tegen deze interpretatie van art. 238 verzet.

Dr. Kurt Haberkorn heeft in een kort artikel („Der Begriff des Unternehmenszusammenschlusses nach Art. 66 Montanvertrag“) een opsomming gegeven van wat al zo in de moderne Duitse vennootschapswetgeving als een concentratie van ondernemingen te beschouwen is (*Neue*

Juristische Wochenschrift, 1962, blz. 429-430). De belangrijkste door hem genoemde vormen zijn de verschillende soorten van interessengemeenschappen, waarbij de zelfstandigheid van de samenstellende vennootschappen gehandhaafd blijft, maar de winst volgens een van te voren opgestelde sleutel over de partners verdeeld wordt, de „Rentnergesellschaft“, waarbij een bepaalde dividenduitkering voor langere tijd door de „pacht“vennootschap aan de „verpachter“ gegarandeerd wordt en de eenheidsvennootschap, die ontstaan is uit de fusie van vele kleine maatschappijen.

Tenslotte kondigen wij hier slechts aan het verschijnen van „Das Diskriminierungs- und Subventionsverbot in der E.G.K.S. und E.W.G.“ (Baden-Baden, 1962, 230 blz.) van Dr. M. Hochbaum.

Energie - E.G.K.S. • Euratom.

Maatschappij-Belangen (maart 1962) heeft een bijzonder nummer gewijd aan de Nederlandse energievoorziening. Daarin behandelt H. H. Wemmers enkele punten, die de totstandkoming van een gemeenschappelijk energiebeleid bemoeilijken (blz. 130-138). Vooreerst zijn de langetermijn vraag- en aanbodcondities van de afzonderlijke energiebronnen niet voldoende exact, dat zich daaruit als vanzelf een beleid kristalliseert. Ondanks alle wetenschappelijke hulpmiddelen blijven de prognoses vaag. Nog in 1957 voorspelden de deskundigen en de „wijzen“ op het gebied van de energie, dat op lange termijn „de energieschaarste de economische vooruitgang op beslissende wijze dreigde te belemmeren“ en dat zij „de grootst mogelijke inspanningen“ nodig achtten om de produktie van klassieke energiesoorten te verhogen. Een jaar later werd voorspeld, dat de steenkolenindustrie definitief op haar retour was. De schrijver zou het betreuren indien dit gevoel van onzekerheid de verantwoordelijke politici ervan zou weerhouden hun steun te geven aan de toch zo noodzakelijke ordening van de energiemarkt. Indien de voorstanders van concurrentievrijheid op grond van de onzekerheden overheidsinmenging afwijzen vanwege het arbitraire karakter hiervan, impliceert dit dat elk overheidsingrijpen ontoelaatbaar zou zijn, daar het gehele economisch leven dynamisch is en dus elk ingrijpen arbitrair is. Op grond hiervan een energiebeleid op de lange baan te schuiven, is bovendien gevaarlijk omdat het probleem is, hoe de energievoorziening te beveiligen. Het gaat niet om een anti-economische protectie van kolen tegen een teruggang, die door een blijvend onbeperkt aanbod van betere en goedkopere substitutieproducten anders onvermijdelijk zou zijn. De vraag mag gesteld worden, wie de verantwoordelijkheid om de kolennijnen drastisch in te krimpen, op zich durft te nemen, als hij weet dat de oliereserves een fractie vormen van de kolenvoorraden, dat de exploratiekosten voor olie met zekerheid zullen toenemen, en dat de huidige lage stookolieprijzen op de duur niet gehandhaafd zullen kunnen blijven. Een en ander wordt geadstrueerd aan recente literatuur.

Toenemende import van energie maakt de landen sterk afhankelijk van buitenlandse producenten, vooral nu de Russische olie op grote schaal tegen afbraakprijzen wordt aangeboden. Indien men zijn ogen voor deze feiten niet wenst te sluiten, zal men moeten erkennen, dat de overheid de taak heeft regeland op te treden en de toekomstige energievoorziening niet louter over te laten aan het vrije spel van economische en politieke krachten, hetgeen op dit moment wil zeggen „The law of the jungle“. Een additionele hinderpaal voor het totstandkomen van een gemeenschappelijk energiebeleid is het ontbreken van één Euro-

pese executieve. Er is thans een veelheid van slechts gedeeltelijk bevoegde bestuurscolleges. Schrijver haalt Schurr, een energiedeskundige uit de Verenigde Staten, aan, die wijst op het gevaar, dat voor de gehele Westelijke wereld voortspruit uit de volkomen tegengestelde energiepolitiek in Amerika enerzijds en West-Europa anderzijds.

Onder de titel „L'Apport éventuel de la sidérurgie Britannique au marché commun” heeft de *Revue du Marché Commun* (maart 1962, blz. 122-127) een verslag overgenomen uit het tijdschrift „Actualités Industrielles Lorraines”. Na een overzicht van de grote producenten in de wereld volgt een analyse van de Britse staalindustrie naar import van grondstoffen; marktform en de organisatie der bedrijfstak. Zij blijkt bepaald niet zo achterlijk te zijn als veelal wordt verondersteld, produceert hoofdzakelijk voor de binnenlandse markt en trekt steeds meer zeewaarts. Vervolgens komen het karakter en de werkzaamheden van de Iron and Steel Board en van de British Iron and Steel Federation ter sprake alsmede de problemen van het toekomstige samenspel van deze organen met de Hoge Autoriteit der E.G.K.S.

In de serie „Trends in Economic Sectors” is bij de O.E.C.D. verschenen: „The coal-industry in Europe” (Parijs 1961, 88 blz., gepubliceerd maart 1962). De energy-output ratio vertoonde een weliswaar fluctuerend, maar toch trendmatig dalend verloop. Hieruit volgt een stijgende efficiency van het grondstoffenverbruik, al is het mogelijk dat ook het substitutie-effect, overschakeling op synthetische primaire energie, een rol speelt.

Het tweede vijfjarenplan voor kernonderzoek van Euratom voor de periode 1963-1967 wordt besproken in *Europäische Wirtschaft* (1962, no. 4, blz. 95). Het nieuwe programma vergt in totaal ca. DM. 1,95 mrd. (waarvan de Bondsrepubliek 30 pCt. moet bijdragen), hetgeen neerkomt op een gemiddelde jaarlijkse uitgave van DM. 390 mln. In 1961 zijn voor kernonderzoek voor vreedzame doeleinden de volgende bedragen uitgegeven: Verenigde Staten DM. 6,4 mrd., Verenigd Koninkrijk DM. 840 mln., Frankrijk DM. 800 mln. Het thans voorziene bedrag is echter onvoldoende om het begonnen onderzoek consequent te kunnen voortzetten.

O.E.C.D. - landenstudies.

Een bijzonder grondige behandeling geeft *Hugo J. Hahn*: „Die Organisation für Wirtschaftliche Zusammenarbeit und Entwicklung (O.E.C.D.); Entstehung und Rechtsordnung” (*Zeitschrift für Ausländisches und öffentliches Recht und Völkerrecht*, Band 22, no. 1-2, maart 1962, blz. 49-112). Na een historisch overzicht van de gebeurtenissen, die tot de overgang van de O.E.E.S. naar de O.E.S.O. hebben geleid en een nauwgezette analyse van de rechtspositie van de O.E.S.O. niet als opvolgster; maar *ratione personae* identiek met de O.E.E.S. vooral met betrekking tot de voortzetting van de taken van de O.E.E.S., behandelt Hahn systematisch en diepgaand de rechtsorde van de O.E.S.O., die hij in drie delen verdeelt: 1. de constitutie als grondslag voor de activiteit van de organisatie; 2. de juridische uitwerking van haar taken en 3. de gedeeltelijk op verdragsrecht, gedeeltelijk op gewoonterecht gebaseerde normen betreffende de positie van de O.E.S.O. in het volkenrechtelijke verkeer, waaraan de organisatie in de uitoefening van haar taken en nevenfuncties deelneemt.

In het eerste deel worden de organen en de besluitvorming besproken. In het tweede de rechtsvorming binnen het kader van de O.E.S.O., het toezicht op de verplichtingen van lid-staten en de internationale verplichtingen van de

O.E.S.O. Het laatste deel behandelt de verhouding van de O.E.S.O. als internationale organisatie tot de lid-staten, tot andere staten, tot de E.E.G., de E.F.T.A. en tot andere volkenrechtelijke lichamen. Als strikt juridisch onderzoek een intelligente en waardevolle bijdrage tot de kennis van het recht van de internationale organisaties.

Betekenis, doel en belang van het Fiscale Comité van de O.E.E.S./O.E.S.O. worden besproken door *M. B. Ludwig* („Das Fiskalkomitee der O.E.C.E./O.E.C.D. Sinn, Ziel und Bedeutung seiner Aufgabe” in *Steuer Revue/Revue Fiscale*, februari 1962, blz. 49-68). Dit is in 1956 ingesteld door de Raad na onderzoek van een verzoek daartoe gedaan door de I.K.K. Oorspronkelijk was zijn voornaamste taak regelingen op te stellen ter vermindering van dubbele belastingheffing. In het kader van de nieuwe taken van de O.E.S.O. is daarbij gekomen het onderzoek naar de wenselijkheid van belastingfaciliteiten in kapitaal-exporterende landen ter bevordering van investeringen in ontwikkelingslanden.

In de serie *Economic Surveys* van de O.E.S.O. is wederom een aantal landenstudies verschenen. In Oostenrijk houdt de hoogconjunctuur aan. Ondanks sterke binnenlandse druk verbeterde de betalingsbalanspositie. Toonde 1960 een deficit, 1961 had een surplus, voornamelijk als gevolg van kapitaalimport en gestegen toeristenverdiensten. Tussen 1950-1960 steeg het bruto nationaal produkt met 5,9 pCt. per jaar, dat is de hoogste groei in West-Europa, op West-Duitsland en Griekenland na. Toch heeft het inkomen per hoofd nog niet het niveau bereikt van de hooggeïndustrialiseerde landen in West-Europa. Voor 1962 wordt een afzwakkende expansie verwacht, zodat er gelegenheid is de binnenlandse economie te stabiliseren.

De groeivoet in Groot-Brittannië in de jaren vijftig bedroeg ongeveer de helft van die in de E.E.G. De groei in de arbeidsproductiviteit bleef achter. De produktie per man-uur in de industrie steeg slechts met $\frac{1}{3}$ tot $\frac{1}{2}$ van die in de E.E.G. De lage groeivoet van output en produktiviteit ging gepaard met een onevenwichtig prijsverloop: de prijsstijgingen overtroffen die in de E.E.G. met uitzondering van Frankrijk. De exportpositie werd hierdoor aangetast, waardoor ook de binnenlandse expansie werd geremd. De investeringsactiviteit bewoog zich op laag niveau (10-13 pCt.). In de conclusies wordt gesteld, dat de binnenlandse restricties op zich niet voldoende zijn om het evenwicht te herstellen. Exportoriëntatie is nodig om de vereiste economische speelruimte te verkrijgen.

Ierland heeft voor het derde achtereenvolgende jaar een expansie doorgemaakt. Grote wijzigingen in de Ierse economie zijn nodig om de omschakeling naar industrialisatie te bevorderen, de bevolkingsuittocht te stuiten en een perspectief voor de verdere ontwikkeling te bieden.

Eveneens verschenen zijn de overzichten van Griekenland, Zweden, Nederland, Joegoslavië en Spanje. Hierop komen wij nog terug.

De economie van het Saargebied wordt besproken door 11 deskundigen in *Europäische Wirtschaft* (1962, no. 6). In dit verband vermelden wij ook nog het artikel van *L. de Rosen*: „La CEE et la politique commerciale française” (*Revue du Marché Commun*, maart 1962, blz. 100-108), waarin de ontwikkeling van het Franse handelsvolume van 1958-1961 wordt weergegeven.

Tenslotte verwijzen wij voor een nuttig overzicht van de verschillende indirecte belastingen in de E.E.G.-landen naar *Europäische Wirtschaft* (1962, no. 7, blz. 176-178).

MEDEDELINGEN VOOR ECONOMISTEN

ECONOMISCH-STATISTISCHE MIDDAG 1962

De Economische Sectie van de Vereniging voor Statistiek heeft een Economisch-Statistische Middag 1962 georganiseerd. Deze Middag zal worden gehouden op woensdag 31 oktober 1962 in Hotel van Gijtenbeek te Zwolle (bij het station). Aanvang: 14.00 uur.

Programma:

1. Opening door de voorzitter, *Prof. Dr. L. M. Koyck*.
2. „Een nomogram voor productie- en voorraadbeheersing in de continu-fabricage”, door *Drs. C. H. Buitenhuis*, medewerker Afd. Technische Efficiency en Organisatie van de N.V. Philips' Gloeilampenfabrieken te Eindhoven.
3. Discussie, ingeleid door
Prof. I. Blumen van de Cornell-University, gasthoogleraar in de Mathematische Statistiek aan de Universiteit van Groningen;
Drs. R. B. Hartevelde ing., hoofd Efficiency-afd. Kon. Zoutindustrie N.V. te Hengelo en
Drs. J. S. Herschberg, Afd. Programmering, Centraal Proefstation van de Staatsmijnen in Limburg, te Hoensbroek.
4. Pauze.
5. Voortzetting discussie.
6. Sluiting, ca. 17.30 uur.

Belangstellenden kunnen een toegangsbewijs verkrijgen vóór de aanvang van de bijeenkomst bij de ingang der zaal.

In de lezing van *Drs. Buitenhuis* komt het volgende aan de orde. Sinds kort is het mogelijk voor continu gefabriceerde produkten een nomogram samen te stellen dat de planningsituatie overzichtelijk voorstelt en dat een richtlijn geeft voor een economisch aanvaardbare bijsturing van de produktie. Bij deze nieuwe methodiek wordt van tweeërlei soort technieken gebruik gemaakt; uitgaande van een statistische beschrijving van de planningsituatie d.m.v. Markovketens wordt met behulp van dynamische programmering de oplossing gevonden. De berekeningen moeten met een computer worden verricht. Men verkrijgt daarmee voor bepaalde produktgroepen een vrij universeel nomogram, waaruit op eenvoudige wijze die combinatie van productie- en voorraadomvang kan worden afgelezen, welke de geringste kosten oplevert.

LEERGANG OVER DE EUROPESE INTEGRATIE VOOR AFGESTUDEERDEN

In „E.-S.B.” van 19 augustus jl. werd door de Europa Instituten van de Rijksuniversiteit van Leiden en van de Universiteit van Amsterdam een gezamenlijke leergang over de Europese integratie voor afgestudeerden aangekondigd. De programma's van de beide secties, die deze leergang zal omvatten, volgen hieronder.

Programma van de sectie economie

Algemeen:

- 10-11-1962 : Vrijheid van het verkeer in eindprodukten; economische achtergronden (opti-

male allocatie en groei). Regeling in de verdragen.

Docent: Prof. J. E. Andriessen.

- 17-11-1962 : Vrijheid van het verkeer in produktiefactoren; mobiliteit van arbeid en kapitaal; beloningsniveaus. Speciaal geval: het kapitaalverkeer.

Docent: Prof. C. Goedhart.

- 24-11-1962 : Integratie en economische politiek. Methoden: harmonisatie van wetgeving en beleid (bijv. belastingen); coördinatie van nationaal beleid (conjunctuurpolitiek); gemeenschappelijk beleid (kartelbeleid, landbouw enz.).

Docent: Prof. F. Hartog.

- 1-12-1962 : Institutionele opzet van de verdragen; de instellingen. Besluitvorming.

Docent: Dr. P. J. G. Kapteyn.

- 15-12-1962 : De gemeenschappelijke handelspolitiek.

Docent: Mr. H. H. Maas.

Bijzondere aspecten:

- 26-1-1963 : Associatie met de ontwikkelingslanden. Aard van de associatieverdragen.

Docent: Drs. M. van der Velden.

- 2-2-1963 : Het gemeenschappelijk concurrentieregime, met name het kartelbeleid.

Docent: Prof. I. Samkalden.

- 16-2-1963 : Het gemeenschappelijk landbouwbeleid.

Docent: Prof. J. Horring.

- 23-2-1963 : De vervoersproblematiek.

Docent: Prof. K. Vonk.

- 2-3-1963 : Politieke vraagstukken in verband met de integratie.

Docent: Prof. C. L. Patijn.

- 9-3-1963 : Harmonisatie van de belastingwetgeving.

Docent: Prof. A. J. v. d. Tempel.

- 16-3-1963 : Energievraagstukken.

Docent: Prof. G. M. Verrijn Stuart.

Programma van de sectie rechten

1e deel: algemeen:

- 10-11-1962 en 17-11-1962 : Vrijhandelszone, douane-unie, economische unie en hun economische gevolgen.

Docent: Prof. P. B. Kreukniet.

- 24-11-1962 : De instellingen van de Europese Gemeenschappen.

Docent: Prof. A. J. P. Tammes.

- 1-12-1962 : De maatregelen van de Gemeenschapsorganen en hun betekenis voor de rechtsgenoten.

Docent: Prof. I. Samkalden.

- 8-12-1962 : Gemeenschappelijk beleid in de Europese Gemeenschappen (bijv. landbouw, vervoer).
Docent: Prof. C. J. Oort.
- 15-12-1962 : Mededingingsrecht.
Docent: Prof. A. van Oven.

Het tweede deel van het programma is meer gericht op de rechtsbescherming binnen de Europese Gemeenschappen:-

- 2-2 t/m 2-3-1963: De taak en de rechtsmacht van het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen, waarin tevens een algemene inleiding over de administratieve rechtspraak begrepen zal zijn.

Docenten:

- 2-2-1963 Prof. C. H. F. Polak
16-2-1963 Prof. C. H. F. Polak
23-2-1963 Prof. A. M. Donner of Prof. I. Samkalden
2-3-1963 Prof. I. Samkalden

- 9-3-1963 : Het proces van het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen.
Docent: Prof. W. L. Haardt.
- 16-3-1963 : De nationale rechter en het recht der Europese Gemeenschappen.
Docent: Prof. W. F. Prins.

TROPISCHE LANDBOUWDAG 1962

Op vrijdag 16 november 1962 zal, in de Aula van de Landbouwhogeschool, Gen. Foulkesweg 1a te Wageningen, voor de 34e maal de Tropische Landbouwdag worden gehouden. Deze Landbouwdag zal zijn gewijd aan: *de positie van natuurrubber tegenover synthetische rubber en van enkele natuurvezels tegenover kunstvezels in de wereld-economie.*

Inleiders zullen zijn:

Drs. J. C. Gerritsen van de Econ. Tech. Afd. T.N.O. te 's-Gravenhage, die de positie van natuur- en kunstrubber zal behandelen;

Dr. H. J. Selling van het Vezelinstituut T.N.O. te Delft, die zal spreken over kunstvezels in vergelijking met enkele natuurvezels (technologisch-economisch) en

Ir. J. Werkhoven van het Kon. Inst. voor de Tropen te Amsterdam, die de landbouwkundige en landbouw-economische aspecten van enkele der belangrijkste tropische natuurvezels zal belichten.

Adres Regelingscommissie: Ir. R. Lincklaen Arriëns, p.a. Diedenweg 18, Wageningen, tel. (08370) 24 63.

*U reageert op annonces in „E.S.B.“?
Wilt U dat dan steeds kenbaar maken!*

Geldmarkt.

De weekstaat van De Nederlandsche Bank van 8 oktober jl. blijkt de invloed van verschillende transacties te hebben ondergaan. De aflossing van de Canadese lening en de wijze van financiering hiervan door de Staat heeft de goud- en deviezenreserves met f. 108 mln. verminderd en het zich in portefeuille bevindende schatkistpapier doen stijgen. Omdat de Centrale Bank in dezelfde week op de valutamarkt heeft geïntervenieerd werd de afnemering van de officiële deviezenreserve ten dele weer gecompenseerd. De voor de financiering benodigde middelen heeft de Staat verkregen door schatkistpapier bij de Bank te plaatsen. Tegelijkertijd hebben de banken in het kader van de mogelijkheid tot het stallen van schatkistpromessen, welke faciliteit inmiddels weer is ingetrokken, papier aan de circulatiebank verkocht, doch deze heeft weer voor f. 54 mln. aan een buitenlandse circulatiebank ter beschikking gesteld. Zoals men ziet heeft men op de Oude Turfmarkt niet stil gezeten.

De augustus-cijfers van het bankwezen zijn gepubliceerd. Vanzelfsprekend wil men wat met deze cijfers doen, in het bijzonder zich aan de hand van de gegevens een oordeel vormen over de monetaire invloed van het bankwezen. Dit is echter niet zo gemakkelijk. In de eerste plaats zou men de uit de statistiek blijkende mutaties aan een norm willen toetsen. Men zou deze aan de ontwikkeling in het verleden kunnen ontlenen doch het verleden is in een dynamische economie zelden maatgevend voor het heden. Principieel zou men de normale stijging van de liquiditeitsbehoefte als uitgangspunt moeten nemen, doch deze is rechtstreeks niet te meten. Er bestaat evenwel een verband, zij het geen star verband, tussen geldhoeveelheid en nationaal inkomen. Zou men dit kunnen vaststellen dan zou men toch, omdat het nationaal inkomen in ons land slechts als jaarcijfer wordt gepubliceerd, maar eenmaal de feitelijke geldschepping met de monetair toelaatbare kunnen vergelijken. Een tweede moeilijkheid schuilt in de vraag welke posten aan de debetzijde van de bankbalansen voor de geldschepping relevant zijn en verder welk deel hiervan neutraal is door mutaties in bepaalde passiefposten. Een punt van meningsverschil is hierbij of de spaargelden ondergebracht bij banken als aftrekpost mogen worden beschouwd.

Ik zal al deze vragen hier niet beantwoorden maar beperk mij tot het vaststellen dat het binnenlandse-actieve bedrijf der banken tot en met augustus met f. 507 mln. is gegroeid. Hier stond een toeneming van het kapitaal, de reserves en de op lange termijn aangetrokken middelen tegenover van f. 159 mln. Neemt men ook de mutaties van de spaargelden in aanmerking dan stijgt de aftrekpost tot f. 305 mln. Past men de eerste calculatiemethode toe dan is het relevante netto-bedrag f. 348 mln. Bij de tweede berekeningswijze zou de netto-geldschepping f. 202 mln. zijn geweest. Hieruit blijkt wel hoe het resultaat door de keuze van de definitie, die men wenst te volgen, wordt bepaald.

Kapitaalmarkt.

Op vrijwel alle onderdelen van de kapitaalmarkt heerst, ondanks het feit dat de cijfers der investeringen zich nog steeds in stijgende lijn bewegen, vrij grote rust. Op de beurs neigen de koersen bij beperkte omzetten tot dalen.

HOLLANDSCHE SOCIETEIT VAN LEVENSVZERKERINGEN N.V.

Hoofdkantoor Nederland:
Herengracht 475, Amsterdam-C. tel. 221322
Head Office Canada:
1130 Bay Street, Toronto 5

...meer dan anderhalve
eeuw levensverzekering

KWANTITEIT of KWALITEIT ?

Wanneer het U vooral om de kwantiteit van de reacties op door Uw onderneming geplaatste personeelsannonces gaat, dan menen wij er goed aan te doen U tevoren te moeten afraden deze annonces in „E.-S.B.” te plaatsen. Honderden reacties voorspellen wij U beslist niet.

Wilt U echter een indruk hebben van de kwaliteit van de binnenkomende reacties, dan zal het U interesseren dat talrijke grote ondernemingen regelmatig „E.-S.B.” inschakelen als medium voor het oproepen van functionarissen op hoog niveau. De ervaring leert deze bedrijven namelijk dat een oproep in „E.-S.B.” geplaatst, een prima selectie van het aantal reacties betekent, hetgeen een niet onbelangrijke aanwijzing is wat betreft het „aanbod”.

Zoekt U het in de kwaliteit van de reacties op Uw personeelannonces, dan geven wij U ernstig in overweging om „E.-S.B.” als medium in te schakelen.

Advertentie-afdeling
Postbus 42 — Schiedam

RIJKSPOSTSPAARBANK

Voor het verrichten van economisch statistisch onderzoekingswerk wordt gevraagd een

nl. of vrl. medewerker

met middelbare opleiding en bij voorkeur ervaring op dit terrein.

Diploma Statistisch Analist of gevorderde studie in deze richting strekt tot aanbeveling.

Salaris mede afhankelijk van opleiding en ervaring.

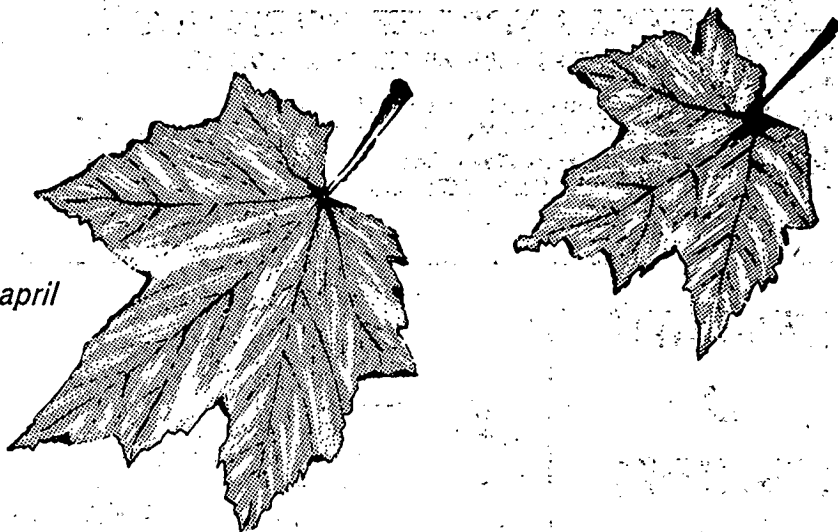
Schriftelijke sollicitaties met vermelding van opleiding, levensloop e.d. te richten aan de directie van de Rijkspostspaarbank, van Baerlestraat 27 te Amsterdam-Z.

DE TWENTSCHE BANK N.V.

Gecombineerde Maandstaat op 30 september 1962

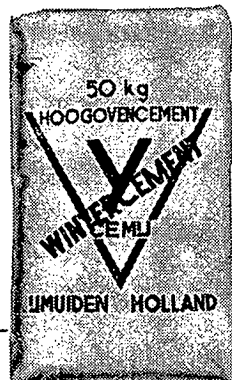
Kas, Kassiers en Dag- geldleningen . . . f	77.274.523,84	Kapitaal . . . . . f	60.500.000,-
Nederlands		Reserve	46.500.000,-
Schatkistpapier „	406.000.000,-	Deposito's op Termijn „	772.992.979,04
Ander Overheidspapier „	134.352.118,06	Crediteuren	816.778.951,84
Wissels	19.731.358,58	Geaccepteerde Wissels „	620.165,26
Bankiers in Binnen- en Buitenland.	259.347.323,12	Door Derden Geaccepteerd	44.633,45
Effecten, Syndicaten en Waarden.	73.490.482,68	Overlopende Saldi en Andere Rekeningen „	61.507.987,32
Prolongaties en Voor- schotten tegen Effecten „	64.866.756,68		
Debiteuren	711.998.478,31		
Deelnemingen (incl. Voorshotten). „	6.883.675,64		
Gebouwen.	5.000.000,-		
	<u>f 1.758.944.716,91</u>		<u>f 1.758.944.716,91</u>

... en van 15 oktober tot 1 april

OKTOBER	NOVEMBER	DECEMBER	JANUARI	FEBRUARI	MAART
Z 21 28	Z 4 11 18 25	Z 2 9 16 23 30	Z 6 13 20 27	Z 3 10 17 24	Z 3 10 17 24 31
M 15 22 29	M 5 12 19 26	M 3 10 17 24 31	M 7 14 21 28	M 4 11 18 25	M 4 11 18 25
D 16 23 30	D 6 13 20 27	D 4 11 18 25	D 1 8 15 22 29	D 5 12 19 26	D 5 12 19 26
W 17 24 31	W 7 14 21 28	W 5 12 19 26	W 2 9 16 23 30	W 6 13 20 27	W 6 13 20 27
D 18 25	D 1 8 15 22 29	D 6 13 20 27	D 3 10 17 24 31	D 7 14 21 28	D 7 14 21 28
V 19 26	V 2 9 16 23 30	V 7 14 21 28	V 4 11 18 25	V 1 8 15 22	V 1 8 15 22 29
Z 20 27	Z 3 10 17 24	Z 1 8 15 22 29	Z 5 12 19 26	Z 2 9 16 23	Z 2 9 16 23 30

ENCI-HOFANORM -

en GEMIJ wintercement

Dat is belangrijk!!
Wederom breekt het seizoen aan voor de beproefde **wintercementen**

van de Nederlandse cementindustrie:
Enci-Hofanorm en Gemij

Bij temperaturen tot minimaal 5°C. boven nul kan worden doorgewerkt, zonder dat speciale maatregelen vereist zijn.

N.B. Dreigt de temperatuur beneden dit minimum te dalen, dan moeten wel bepaalde voorzorgen in acht worden genomen.

Verkoopassociatie ENCI-CEMIJ N.V.
Herengracht 507 - Amsterdam - Telefoon 020 - 3 85 31 (5. lijnen)

Behoeft Uw staf uitbreiding?

Verzuimt dan niet E.-S.B. voor Uw oproep in te schakelen. E.-S.B. biedt U een grote trefzekerheid, óók bij aspirant-leidinggevende functionarissen in de commerciële, administratieve of aanverwante sectoren.

Advertentie-afd. — Postbus 42 — Schiedam

drukwerk binnen 't uur gereed

Formulieren, prijslijsten, briefpapier, folders enz. drukt u in eigen bedrijf in iedere gewenste kleur en hoeveelheid. Geen opslagruimte en geen-verspilling bij wijzigingen. Voor snel drukwerk een A·B·DICK kantoordrukmaschine. Zeer eenvoudige bediening. Volledige instructie.

Vrijblijvend
informatie.

Vrijblijvend
demonstratie

A·B·DICK - HOLLAND N.V.
OUDENOORD 111/117 - UTRECHT TEL. 030-22441. POSTBUS 184

Abonneert U op

DE ECONOMIST

Maandblad onder redactie van

Prof. P. Hennipman,
Prof. A. M. de Jong,
Prof. F. J. de Jong,
Prof. P. B. Kreukniet,
Prof. H. W. Lambers,
Prof. J. Tinbergen,
Prof. G. M. Verrijn Stuart
Prof. J. Zijlstra.

*

Abonnementsprijs f 22,50;
fr. p. post f 23,60; voor stu-
denten f 19,—; fr. per post
f 20,10.

*

Abonnementen worden aan-
genomen door de boekhandel
en door uitgevers

DE ERVEN F. BOHN
TE HAARLEM

1020

Wij mogen ons een grote bankinstelling noemen, met een hoofdkantoor in Amsterdam. Voor dit hoofdkantoor zoeken wij een

ECONOOM (econ. drs.)

Om elk misverstand te voorkomen: wij gaan scherp selectief te werk. De medewerker die wij willen hebben, mag niet ouder zijn dan 40 jaar. Hij moet zich op papier vlot in 't Nederlands kunnen uitdrukken en derhalve beschikken over een uitstekende taalbeheersing. Kortom, hij moet een goed rapport kunnen samenstellen en een makkelijk leesbaar artikel kunnen schrijven.

In hoofdzaak zal hij voorlichting moeten geven over actuele economische vraagstukken, zowel aan de bedrijfsleiding als aan onze cliënten. Documentatiemateriaal en onderzoeken in samenwerking met anderen zullen aan deze voorlichting ten grondslag liggen.

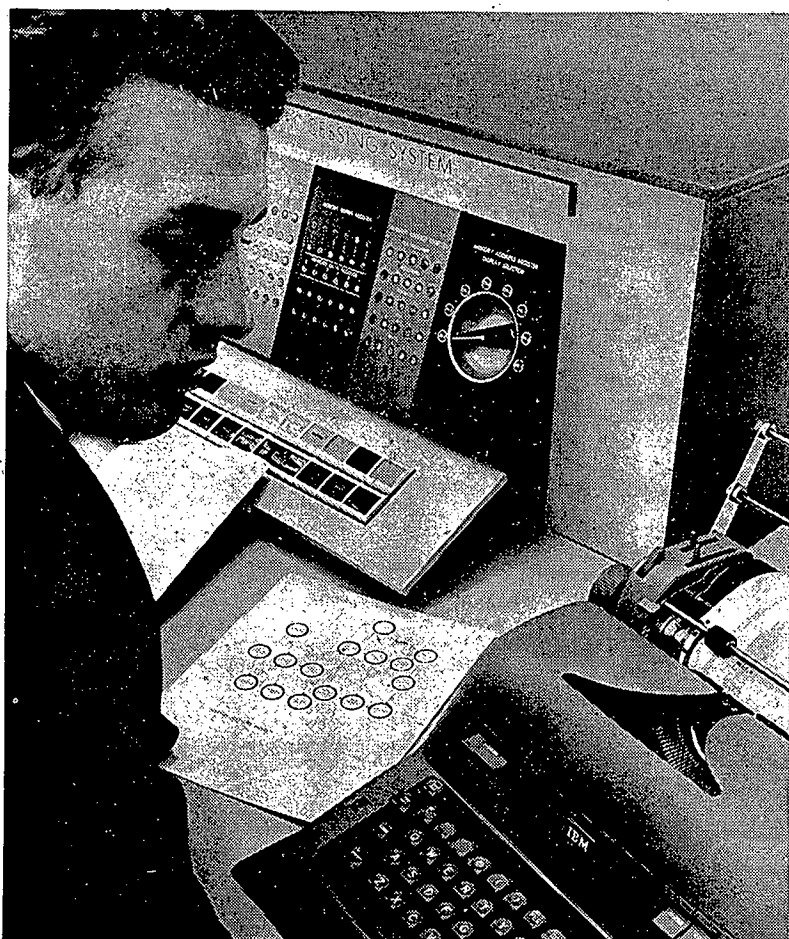
Wanneer hij van dit werk een succes weet te maken, kunnen we hem binnen een paar jaar de ook financieel attractieve positie aanbieden van

CHEF van de afdeling voorlichting en documentatie

Wanneer u belangstelling hebt en wanneer u in de praktijk reeds hebt bewezen dat u over kwaliteiten in deze richting beschikt, willen wij graag met u praten. Schrijft ons dan onder nummer E.-S.B. 46-1 Bur. v.d. blad.

DE IBM 1620 WIJST U DE WEG

Bij het bouwen van een brug of andere grote projecten worden vele uiteenlopende werkzaamheden verricht. Bepaalde werkzaamheden moeten na elkaar worden uitgevoerd, terwijl andere gelijktijdig kunnen aanvangen.

Grafisch kan een netwerk worden samengesteld, waarin de gelijktijdigheid en volgtijdigheid van de constructie-werkzaamheden is aangegeven. In dit netwerk is een „kritiek pad”, waarop al die werkzaamheden liggen die niet langer mogen duren dan is voorzien zonder de opleveringsdatum te overschrijden.

Een IBM 1620 kan dit „kritieke pad” snel bepalen, terwijl tevens van de werkzaamheden die hierop niet voorkomen aangegeven kan worden hoeveel speelruimte er is.

U kunt gratis beschikken over een kant en klaar programma, waardoor tijdrovende voorbereidingen komen te vervallen. De IBM 1620 staat op basis van een uurtarief te uwer beschikking in ons Service Bureau te Amsterdam.

De medewerkers van onze Afdeling Toegepaste Wetenschappen zullen u gaarne nader voorlichten over deze en andere toepassingen.

Internationale Bedrijfsmachine
Maatschappij N.V.,
Afdeling Toegepaste Wetenschappen,
Postbus 9999, Amsterdam.
Telefoon 020 - 15 03 64.

IBM 1620

**STICHTING STUDIECENTRUM
VOOR ADMINISTRATIEVE
AUTOMATISERING**

In het cursusjaar 1962/63 dat op 1 oktober j.l. is aangevangen worden o.m. cursussen georganiseerd over:

- de toepassing van niet-elektronische administratiemachines
- de toepassing van elektronische informatieverwerkende machines
- het vooronderzoek ten behoeve van de toepassing van moderne hulpmiddelen in de administratie
- de technische grondslagen van computers
- de programmering van elektronische machines
- de schematechnieken
- de automatisering van verzekeringsbedrijven
- de accountant en de computer
- de organisatie van rekencentra

Het volledige programma "Opleiding en Vorming 1962/63" is voor belangstellenden gratis verkrijgbaar bij de Stichting, Stadhouderskade 6 te Amsterdam. Telefoon (020)-18.79.33.

ruim

900.000.000 gulden

zijn door bedrijven, particulieren, instellingen en verenigingen aan ons toevertrouwd. Een sprekend bewijs van vertrouwen dat men in onze instelling heeft. Plaats uw geld bij ons in rekening-courant, op een depositorekening of op een NMB-Beleggingsboekje.

Het is bij ons in VEILIGE HANDEN!

**NEDERLANDSCHE
MIDDENSTANDBANK N.V.**

157 vestigingen in Nederland.

N.V. NEDERLANDSCHE SPOORWEGEN VRAAGT

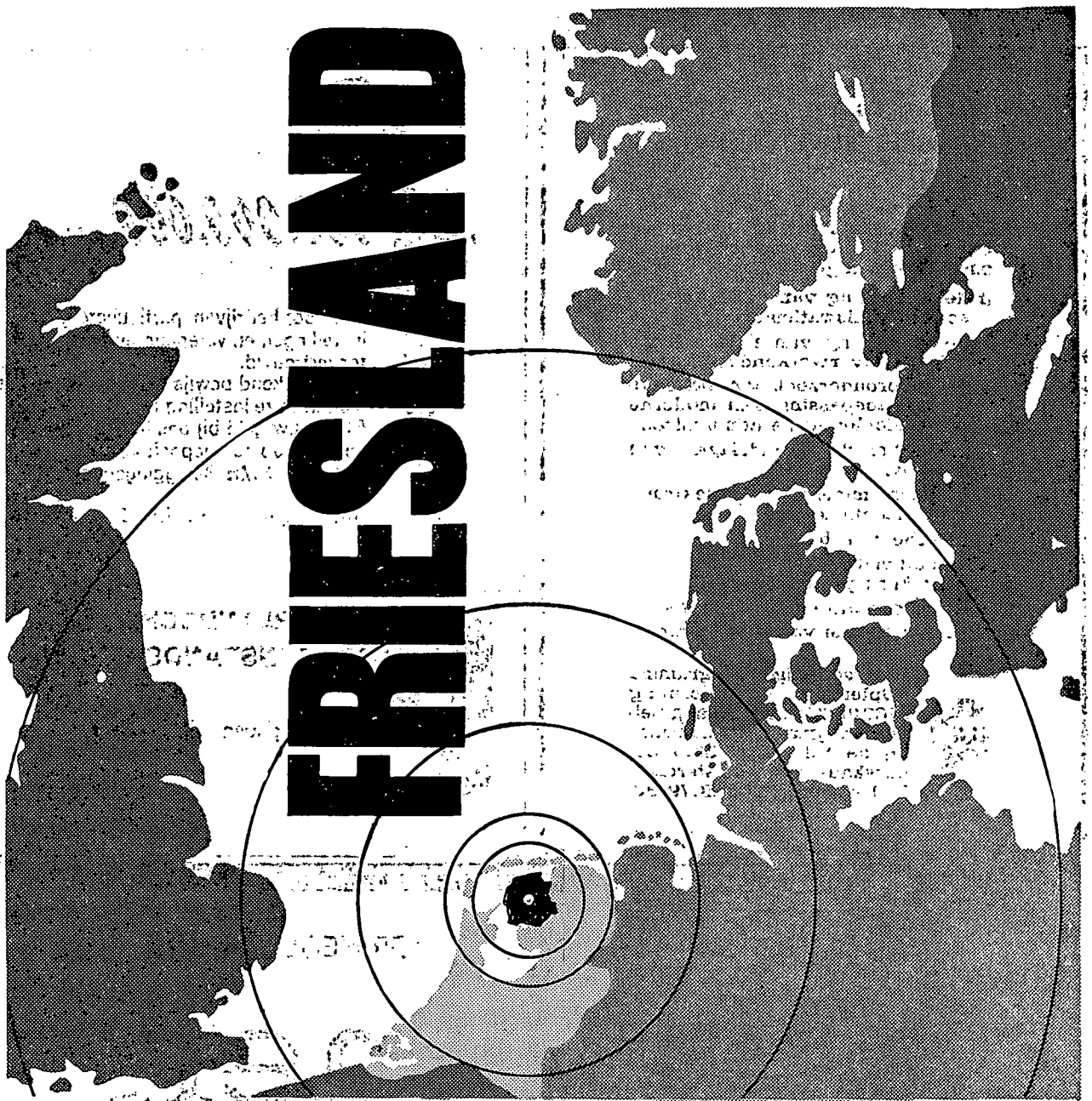
economen

VOOR HAAR SECRETARIAAT

Geplaatst kunnen worden academisch gevormde economen in 3 verschillende functies. Afhankelijk van aanleg, persoonlijke voorkeur en studierichting kunnen zij worden aangesteld als medewerker voor:

- economisch onderzoekingswerk, waar nodig met gebruikmaking van wiskundige analyse;
- algemene secretariaatswerkzaamheden, alsmede bestudering van bedrijfseconomische en binnenlands-vervoerspolitieke vraagstukken en het neerleggen van de resultaten daarvan in rapporten ten dienste van de directie;
- behandeling van vervoerspolitieke vraagstukken, rechtstreeks verband houdende met de ontwikkelingen in de EEG en de EGKS.

Men richt zich tot de 2e afdeling van de Dienst van Personeelzaken der N.V. Nederlandsche Spoorwegen, Moreelsepark, Utrecht.

een voorbeeld van geslaagde industrialisatie

Ook in geografisch opzicht biedt Friesland uitstekende voorwaarden voor een toenemende industriële bloei. Van hieruit zijn de verbindingen kort, zowel met het Westen van Nederland als met Noord Duitsland en met Scandinavië.

Stond uw bedrijf in deze provincie, dan zou u kunnen profiteren van het feit dat Friesland niet geïsoleerd, maar toch buiten de overbevolkte delen van Nederland ligt. Hier vindt men nog de arbeids-

krachten, de ruimte en de vestigingsmogelijkheden, die voor het welslagen van nieuwe ondernemingen zo belangrijk zijn.

Wie zijn bedrijf in Friesland vestigt, heeft een vrije keus uit plaatsen die stuk voor stuk een grote industriële toekomst tegemoet gaan.

De ondernemer die vooruit kijkt, kijkt naar Friesland.

Dit zijn de 11 kernen: Bergum - Dokkum - Drachten - Harlingen - Heerenveen - Kootstertille (gem. Achtkarspelen) - Leeuwarden - Lemmer - Oosterwolde - Sneek - Wollega.

Friesland kunt u bouwen

Inlichtingen: de Industrialisatie-raad der Friese Kernen, Sophialaan 1, Leeuwarden, tel. (05100) 28144-28145.

Sluit uw verzekering bij de

Algemeene Friesche Levensverzekering-Maatschappij

VEREENIGING VAN LEVENSVZERZEKERING EN LIJFRENT
„De Groot-Noordhollandsche van 1845”

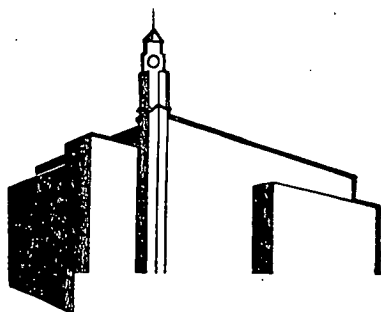
Algemeene Friesche Brandverzekering-Maatschappij N.V.

LEEWARDEN, BURMANIAHUIS

AMSTERDAM, VAN BRIENENHUIS

ROTTERDAM - DEN HAAG - UTRECHT - GRONINGEN - HENGELO - HAARLEM

MAANDSTAAT
(IN GULDENS)
PER 30 SEPTEMBER 1962

	<i>vorlg jaar</i>	<i>30/9/1962</i>		<i>vorlg jaar</i>	<i>30/9/1962</i>
DEBET			CREDIT		
Kas, kassiers en daggeldleningen	f 167.082.657	f 109.549.893	Kapitaal	f 90.010.000	f 90.010.000
Nederlands schatkistpapier	f 591.911.127	f 637.230.387	Reservefonds	f 59.000.000	f 75.000.000
Ander overheidspapier	f 31.077.135	f 97.035.559	3% Deposito-obligatiën per 1962 en leningen Maatschappij voor Middellang Crediet	f 104.395.000	f 160.485.000
Wissels	f 44.444.938	f 48.115.082	Deposito's op termijn	f 582.740.042	f 552.538.484
Bankiers in binnen- en buitenland	f 287.928.334	f 291.745.229	Crediteuren	f 1.663.220.161	f 1.782.258.035
Effecten en syndicaten	f 100.453.187	f 118.919.910	Geaccepteerde wissels	f 32.172.116	f 28.796.933
Prolongatiën en voorschriften tegen effecten	f 111.758.753	f 125.871.096	Door derden geaccepteerd	f 215.966	f 409.961
Debiteuren	f 1.254.460.075	f 1.323.913.992	Overlopende saldi en andere rekeningen	f 99.319.430	f 109.009.427
Deelnemingen (incl. voorschotten)	f 41.956.508	f 46.126.691			
Gebouwen	f 1	f 1			
	f 2.631.072.715	f 2.798.507.840		f 2.631.072.715	f 2.798.507.840

AMSTERDAMSCH E BANK